

СЪДЪРЖАНИЕ

Валентина Кръстева - Промени в пенсионното законодателство	3
Бюджет	
Лидия Дамянова - Бюджет на държавното обществено осигуряване за 2006 г.	5
Осигуряването в числа	
Антоанета Ганчева - Средна работна заплата и среден осигурителен доход - сравнително статистическо изследване за деветмесечието на 2005 г.	10
Втората пенсия	
Даниела Петкова - Да провокираме хората да мислят за бъдещето си	15
Международна дейност	
Дорина Марчева - Спогодба за социално осигуряване между Република България и Кралство Белгия	17
Чужд опит	
Осигурителната система в Испания	20
Представяме ви	
Николай Попмиланов - Столично управление "Социално осигуряване"	27

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година IV, брой 6, 2005

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат Печатна база на НОИ
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1028
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

ПРОМЕНИ В ПЕНСИОННОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Със Закона за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2006 г. са предвидени някои съществени изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, отнасящи се до отпускането на пенсии за инвалидност и до определянето на размерите на този вид пенсии.

Изменени и допълнени са разпоредбите на чл. 75, ал. 1 и 2 от КСО.

Съгласно направените изменения размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя, като доходът, от който се изчислява пенсията, се умножи със сумата, образувана от: по един процент за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от процента за месеците осигурителен стаж.

Признатият осигурителен стаж се изчислява в години и месеци. При определяне на пенсията признатият период се умножава с коефициент, определен в зависимост от процента на намалена работоспособност на лицата.

Изменените разпоредби се прилагат при отпускане на лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване и лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, изчислени като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване, както и наследствените пенсии и добавки по чл. 84 от КСО от тези видове пенсии.

В Кодекса за социално осигуряване се създава преходна разпоредба, въз основа на която личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване, личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, изчислени като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване, както и наследствените пенсии, добавките по чл. 84 от КСО и чл. 50а от отменения Закон за пенсиите, отпуснати от лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване на наследодателя или от лична пенсия поради трудова злополука и професионална болест на наследодателя, в случаите, когато размерът ѝ е определен като за пенсия за инвалидност поради общо заболяване, се преизчисляват по реда на изменения чл. 75, ал. 1 и 2 КСО.

Изменена е разпоредбата на чл. 94, ал. 2 от КСО, като съгласно направеното изменение пенсията за инвалидност се отпуска от датата на заявлението до ТЕЛК (НЕЛК), ако необходимите документи за пенсиониране са подадени в териториалното поделение на НОИ в едномесечен срок от влизането в сила на експертното решение на ТЕЛК (НЕЛК).

Изменената разпоредба се прилага при заявления за отпускане на всички видове лични пенсии за инвалидност (лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване, лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, лични пенсии за военна инвалидност, лични пенсии за гражданска инвалидност и социални пенсии за инвалидност), подадени в ТП на НОИ от датата на влизане в сила на изменението, независимо кога са подадени заявленията за освидетелстване или преосвидетелстване в ТЕЛК (НЕЛК). От влизане в сила на измененията не се прилага разпоредбата на §4а от ПЗР на НПОС.

Разпоредбата се прилага във всички случаи, при които освидетелстването или преосвидетелстването е по молба на лицето и определеният процент намалена работоспособност дава основание за първоначално отпускане на пенсия за инвалидност.

Със Закона за изменение на Кодекса за социално осигуряване, обнародван в ДВ, бр. 102 от 20.12.2005 г. е изменен §9 от преходните и заключителни разпоредби на КСО. Изменението влиза в сила от деня на обнародването в "Държавен вестник".

Въз основа на изменената алинея 2 на §9 от ПЗР на КСО за осигурителен стаж при пенсиониране се зачита времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование, ако внесат за своя сметка осигурителни вноски, изчислени върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване към датата на внасянето на вноските. Осигурителният стаж се зачита за времето, за което са внесени вноските, но не за повече от срока на обучение, предвиден по учебния план за завършената специалност. Правото по тази разпоредба може да бъде упражнено в срок до 31 декември 2015 г., като осигурителните вноски са в размера, определен за фонд "Пенсии".

В §9 от ПЗР на КСО е създадена нова алинея 3, съгласно която за осигурителен стаж при пенсиониране се зачита и времето, за което лицата навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 и 2, на

които не им достигат до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия, внесат осигурителни вноски, изчислени върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване към датата на внасянето на вноските, ако това време не се зачита за осигурителен стаж на друго основание по този кодекс. Внасянето на осигурителните вноски може да се извърши както по банков път, така и чрез ежемесечни удържки от отпуснатата пенсия, определени в план за разсрочено плащане за период, не по дълъг от 5 години, утвърден от длъжностното лице в териториалното поделение на НОИ, на което е възложено ръководството по пенсионното осигуряване.

За придобит осигурителен стаж по реда на тази разпоредба правото на пенсия възниква от датата на внасянето на осигурителните вноски или от датата на утвърждаване на плана за разсроченото им плащане.

При смърт на лицето преди погасяване на дължимите осигурителни вноски, същите не се събират от наследниците му. При отпускане на наследствена пенсия за осигурителен стаж се зачита само времето, за което са внесени осигурителни вноски по утвърдения план за разсрочено плащане.

Правото по тази разпоредба може да бъде упражнено в срок до 31 декември 2015 г., като осигурителните вноски са в размера, определен за фонд "Пенсии".

Внасянето на осигурителни вноски по алинея 2 на §9 от ПЗР на КСО за целия период на обучение изключва упражняване на правото по алинея 3 на §9 от ПЗР на КСО. Когато са внесени осигурителни вноски по алинея 2 само за част от периода на обучение, лицето има право да внесе осигурителни вноски по алинея 3 за разликата до 5 години.

**Валентина Кръстева,
главен директор на Главна дирекция "Пенсии"**

Надзор

С Решение №840 на Министерския съвет от 14.10.2005 г. бяха извършени промени в правителствената квота на Надзорния съвет на НОИ.

С решение от 31.10.2005 г. Надзорният съвет на НОИ, на основание чл. 35, ал. 7 от Кодекса за социално осигуряване, избра за председател на НС на НОИ Димитър Манолов – Конфедерация на труда "Подкрепа". За заместник-председатели бяха избрани Емил Мирославов от Министерството на труда и социалната политика и Иван Бойков – Асоциация на индустриалния капитал в България.

Реформата

БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2006 Г.

Лидия Дамянова,
началник-отдел "Анализ и планиране на бюджета"
в Главна дирекция "Анализ, планиране и прогнозиране"

Консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване за 2006 г. е разработен съобразно изискванията на **Решение № 583 на Министерския съвет от 27 юни 2005 г. за одобряване на бюджетната прогноза за периода 2006 – 2008 г. и актуализацията на стратегията за управление на държавния дълг.**

С указания на Министерство на финансите / ДР №4/28.06.2005 г./ са определени основните **макроикономически параметри** и са дадени общи насоки при изготвяне на разчетите за приходите и способите за планиране на разходите за 2006 г. Най-важните от тях са:

1. брутен вътрешен продукт – 45 615 млн. лв.;
2. темп на нарастване на БВП – 5,5%;
3. средногодишна инфлация за 2005 г. – 4,7%;
4. средногодишна инфлация за 2006 г. – 5,8%;
5. инфлация в края на 2005 г. – 5,1%;
6. инфлация в края на 2006 г. – 4,9 %;
7. прогнозен валутен курс – 1,61 лв. за 1 щатски долар;
8. средна брутна месечна работна заплата – 365,73 лв.;
9. среден месечен осигурителен доход – 363,70 лв.;
10. минимална месечна работна заплата за страната – 160 лв.;
11. индексирание на бюджетните заплати, съгласно политиката по доходите за 2006 г. с 6 на сто от 1 юли 2006 г.

Чрез бюджета на ДОО за 2006 г. се реализират и **политическите решения на правителството в областта на социалното осигуряване и данъчната реформа**, а именно: намаляване на осигурителната вноска за фонд "Пенсии" с 6 процентни пункта, изграждане на архивно стопанство и инфор-

мационна система за разплащателните ведомости на прекратили дейността си осигурители, които нямат правоприемник, запазване на задълженията на осигурителите за техническото изплащане на обезщетенията за временна неработоспособност и майчинство и стартирането на Националната агенция за приходите от 1.01.2006 г.

В областта на **приходите** спрямо действащото законодателство и Закона за бюджета на ДОО за 2005 г., в бюджета за 2006 г. са заложили следните **политики**:

❖ Намаляване на осигурителната вноска за фонд "Пенсии" с 6 пункта. При това положение осигурителната вноска за фонд "Пенсии" става 23 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г., и 19 на сто – за лицата, родени след 31 декември 1959 г.

❖ Договарянето на по-високи минимални осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии – средно увеличение с **6,8 на сто** (в резултат на повишаване на минималната и средната работна заплата и нарастването на средния осигурителен доход).

❖ Увеличаване броя на осигурените лица в **2006 г. с над 114 хиляди души в сравнение с плана за 2005 г.**, в резултат на продължаване политиката на контрол върху неформалната заетост чрез регистрация на трудовите договори, изпращане на информационни справки за осигурителния стаж и доход на всяко осигурено лице и др.

❖ Повишаване на осигурителната вноска за втория стълб – универсалните пенсионни фондо-

ве от **3 на 4%** през 2006 г. в съответствие с договореностите между българското правителство и МВФ и Световната банка.

❖ Увеличаване на максималния осигурителен доход за всички осигурени лица от **1300 на 1400 лв.** месечно.

Нормативната основа, върху която са разработени приходите в бюджета на ДОО за 2006 г., е следната:

1. Намаляване на вноската за фонд “Пенсии” в първия стълб от 29 на 23 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. За лицата, родени след 31 декември 1959 г., вноската за фонд “Пенсии” се намалява от 26 на сто на 19 на сто в резултат, от една страна, на общото намаление на вноската за този фонд с 6 процентни пункта и, от друга страна, в резултат на поетите анагажменти с международните финансови институции за постепенно повишаване на вноската във втория стълб – универсалните пенсионни фондове, на 4 на сто през 2006 г. и 5 на сто през 2007 г.

2. Отразяване на промяната в съотношението на осигурителната вноска между работодателя и осигуреното лице от 70:30 в 2005 г. на 65:35 в 2006 г.

3. Запазване на нормативите на осигурителните вноски за фонд “Трудова злополука и професионална болест” – диференцирани в пет тарифи от 0,4 до 1,1 на сто по групи основни икономически дейности и за фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” – 0,5 на сто.

4. Преструктуриране на осигурителните вноски между фонд “Безработица” и фонд “Общо заболяване и майчинство”, като за първия фонд вноската е намалена от 3,5 на сто, а за втория е увеличена от 3,0 на 3,5 на сто.

5. Запазване на минималния осигурителен доход в размер на 220 лв. месечно и увеличаване на максималния размер от 1300 на 1400 лв.

В областта на **разходите** в бюджета за 2006 г. продължават действието си следните **политики**:

❖ Намаляване броя на пенсионерите за осигурителен стаж и възраст с около **29 500** души в сравнение с 2005 г. поради по-трудното изпълнение на изискванията за придобиване право на пенсия за ОСВ и намаляване на относителния дял на новите пенсионери от съвкупността на възрастовите кохорти (1943 г. за мъжете и 1948 г. за жените).

❖ По-бавно нарастване и постепенно задържане броя на новите пенсионери поради инвалидност общо заболяване в резултат на засиления контрол върху ТЕЛК и НЕЛК и създадените към НОИ комисиии за препотвърждаване на експертните медицински решения за временна и трайна неработоспособност.

❖ Подобряване на съотношението осигурени лица/пенсионери през 2006 г. (100:91), спрямо 2005 г. (100:96).

❖ В частта на разходите за краткосрочни обезщетения политиката е насочена към подобрен и по-ефективен контрол върху общопрактикуващите лекари от контролните органи на НОИ, регионалните центрове по здравеопазване и НЗОК. Поради това в бюджета за 2006 г. се предвижда намаляване броя на дните във временна неработоспособност поради общо заболяване спрямо очакваното изпълнение за 2005 г.

Нормативната основа, върху която са разработени **разходите** в бюджета на ДОО за 2006 г., е следната:

1. По пенсиите:

– **увеличаване от 1 януари 2006 г. с 5 на сто** на социалната пенсия за старост (от **60,00 на 63,00 лв.**) и на всички свързани с нея минимални пенсии по действащите нормативи;

– **индексиране на пенсиите средно с 5 на сто от 1 януари 2006 г.**, в съответствие с нарастването на осигурителния доход за страната и индекса на потребителските цени през предходната календарна година и съобразно размера на пенсиите;

– **увеличаване на максималния размер на пенсиите** от 1.01.2006 г. – от 420,00 на 455,00 лв. (35 на сто от максималния осигурителен доход за предходната година – 1300 лв.);

– **изплащане на добавки към пенсиите на репресираните лица** по чл. 9 от ЗПГРРЛ в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68 и чл. 69 на КСО) за предходната година – около 5000 лица при среден размер на добавката 51,02 лв. за 2006 г.

2. По краткосрочните обезщетения:

– **увеличаване размера на обезщетението за отглеждане на малко дете** – от 130 на **160 лв. месечно**;

- **увеличаване** на минималния и максималния месечен размер на **обезщетението при безработица** – от 80 до 140 лв. на **90 до 160 лв.**;

- **запазване на нормативите** на обезщетенията при временна неработоспособност по действащото законодателство;

- **запазване на задължението** на осигурителите за изплащане на обезщетенията при временна неработоспособност за първия работен ден за тяхна сметка.

По приходите в консолидирания бюджет на ДОО за 2006 г. се предвижда да постъпят **3 048 680,3 хил. лв.**, в т. ч. приходи от осигурителни вноски от работодатели за работници и служители – 1 923 644,2 хил. лв. (63,10 на сто); лични осигурителни вноски от работници и служители – 823 919,6 хил. лв. (27,03 на сто) и осигурителни вноски от самонаетите лица – 133 352,4 хил. лв. (4,37 на сто).

Събраните суми по актове за начет от контролните органи на НОИ и НАП в приход на ДОО за 2006 г. се очаква да бъдат в размер на 108 069,1 хил. лв., от които главница – 78 085,5 хил. лв. и лихви – 29 983,6 хил. лв., а от Агенцията за държавни вземания – 40 000,0 хил. лв., съответно 20 000,0 хил. лв. главница и 20 000,0 хил. лв. лихви. Общо сумите по актовете за начет (148 069,1 хил. лв.) в приходите заемат 4,86 на сто.

По разходите в консолидирания бюджет на ДОО за 2006 г. се предвижда средствата да бъдат **4 952 901,7 хил. лв.** В тях са включени социално осигурителните разходи (пенсии, социални помощи и обезщетения), разходите за издръжка на службите за социалното осигуряване и други разходи (разходите за отбранително-мобилизационна подготовка и средствата за резерва за реформата).

Най-голям относителен дял – 82,85 на сто от всички разходи, имат разходите за пенсии. За 2006 г. са предвидени 4 103 499,2 хил. лв., следвани от разходите за социални помощи и обезщетения – 721 658,1 хил. лв., или 14,57 на сто, и разходите за службите по социално осигуряване – 65 785,6 хил. лв., или 1,33 на сто от общите разходи.

Предвижда се средният брой на пенсионерите за 2006 г. да бъде 2 304 860, т.е. да намалее с 10 660 спрямо 2005 г., като броят на пенсионерите за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 на КСО намалява с 29 500.

Средният брой на пенсиите през 2006 г. ще бъде 2 796 391 при очакван брой за 2005 г. 2 767 490. Това се дължи предимно на отпускането на втори, трети и четвърти социални пенсии за инвалидност

съгласно чл. 101 от КСО, като техният брой през 2006 г. ще достигне 453 871.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер през 2006 г. ще бъде **147,52 лв.** Номиналното нарастване е 10,8 на сто, а реалното – 4,8 на сто, при очаквана средногодишна инфлация за 2005 г. 4,7 на сто. Средната пенсия на един пенсионер ще бъде 50,7 на сто от нетния осигурителен доход за 2006 г.

Втората по значимост група **разходи са разходите за социални помощи и обезщетения. Разходите за тях през 2006 г. се предвижда да бъдат в размер на 721 658,1 хил. лв., или 14,57 на сто** от общите разходи. Към тази група се включват разходите за обезщетения и помощи по КСО – **468 112,7 хил. лв., разходите за здравноосигурителните вноски** (за пенсионерите, за безработните лица и за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно – до завършване на средно образование) в размер общо на **252 713,9 хил. лв.** и разходите за пощенска такса и ДДС върху обезщетенията за безработица – **831,5 хил. лв.**

В разходите по КСО са включени основно разходите за обезщетения при временна неработоспособност и разходите за обезщетения при безработица. Най-голям относителен дял в разходите за обезщетенията при временна неработоспособност заемат обезщетенията поради общо заболяване – **169 630,8 хил. лв.**, следвани от паричните обезщетения за безработица – **115 783,5 хил. лв.**, за отглеждане на малко дете до двегодишна възраст – **104 494,5 хил. лв.**, и обезщетенията за бременност и раждане – **34 286,1 хил. лв.**

В бюджета на държавното обществено осигуряване за 2006 г. са предвидени и средства в размер на **17 097,0 хил. лв.** за финансиране на дейността, свързана с профилактика и рехабилитация на осигурените лица.

Разходите за **обезщетенията при безработица** за 2006 г. са в размер на **115 783,5 хил. лв.** В тях са включени парични обезщетения в размер на **115 483,5 хил. лв.** за **86 612** брой безработни лица, на които ще се плаща обезщетение със среден месечен размер от **111,11 лв.** (при минимален размер **90** и максимален – **160 лв.** месечно). Останалите **300,0 хил. лв.** са обезщетения по чл. 233, ал. 1-4 от ЗОВС на Република България.

Разходите за службите по социално осигуряване (централно управление и териториалните подразделения на Националния осигурителен институт) за 2006 г. са предвидени в размер на **65 785,6 хил. лв.** и представляват **1,33 на сто** от общите разходи.

В бюджета на държавното обществено осигуряване през 2006 г. са предвидени **трансфери от Централния републикански бюджет (ЦРБ)** в размер на **504 012,8 хил. лв.** Те включват средствата, необходими за изплащане на:

- пенсии за военна инвалидност, гражданска инвалидност, социални пенсии, персонални пенсии и др., заедно с пощенска такса и ДДС, в размер на 180 043,7 хил. лв.;

- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война, с размер 12 570,8 хил. лв., вкл. пощенска такса и ДДС;

- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРПЛ (вкл. пощенска такса и ДДС) в размер на 3087,5 хил. лв.

- здравноосигурителни вноски за пенсионерите в размер на 227 784,9 хил. лв. Средствата са изчислени на базата на чистите разходи за пенсии (без добавки, ДДС и пощенска такса) и при здравноосигурителна вноска 6 на сто за 2006 г.;

- трансфер за здравноосигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно – до завършване на средно образование – 18 000,0 хил. лв.;

- вноски за фонд “Пенсии” за осигурителен стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО – 1200,0 хил. лв.;

- трансфер за отбранително-мобилизационна подготовка в размер на 1025,9 хил. лв.;

- трансфер за обезщетенията по чл. 233, ал. 1–4 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България – 300,0 хил. лв.;

- трансфер за резерва за реформата – 60 000,0 хил. лв.

* * *

Консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване за 2006 г. се очаква да приключи с недостиг в размер на **1 408 829,2 хил. лв.** За да се балансира бюджетът на нула, този дефицит ще се финансира от ЦРБ под формата на **допълнителна субсидия за покриване на недостига от средства**. При заложените макроикономически показатели и политика по доходите, както и на базата на законодателните промени в сила от 1 януари 2006 г. (а именно намалението на вноската за фонд “Пенсии” с шест процентни пункта) този недостиг е обоснован. На съпоставима база (при елиминирани

на факторите, които влияят в посока намаляване на приходите от осигурителни вноски и на нарастване на разходите за пенсии, за отглеждане на малко дете и безработица) недостигът в консолидирания бюджет на ДОО за 2006 г. би бил по-малък в сравнение с този през 2005 г. с около 43 млн. лв.

Със Закона за бюджета на ДОО за 2006 г. се правят и **необходимите изменения в Кодекса за социално осигуряване** за практическото реализиране на заложените политики, а именно:

1. Промяната в чл. 5, ал. 10 се съобрази с фактическата обстановка. Много от осигурителите, прекратили дейността си, освен ведомости пазят и други документи, чрез които се установява осигурителен стаж и доход. В интерес на лицата е тези документи да бъдат съхранени.

2. Промяната в чл. 6, ал. 1 е съобразена с намаляването размера на осигурителната вноска за фонд “Пенсии” и изменението на същата за фонд “Безработица” и фонд “Общо заболяване и майчинство”.

3. Промените в чл. 7, ал. 7 и 8 са във връзка с възможността за дистанционно превеждане на осигурителни вноски чрез банкови устройства, които представляват “изнесени работни места”.

4. Промяната в чл. 8, ал. 1 се налага с цел облекчаване на осигурители с относително малък брой наети при тях лица – да внасят осигурителни вноски чрез осигурителни каси. Такава препоръка е дадена и от Световна банка по съвместен проект, реализиран с Българската стопанска камара.

5. Промените в чл. 20 кореспондират с влизането в сила на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

6. Промяната в чл. 33, ал. 3, т. 11 е свързана с ангажиментите на НОИ по обработване чрез информационната си система на данни, които ще се събират от Националната агенция за приходите – до изграждане на собствената информационна система.

7. Промяната в чл. 37, ал. 5 е пряка и непосредствена последица от измененията в чл. 20.

8. Изменението в чл. 49, ал. 2 се предлага с оглед въвеждане на съответствие в размера на обезщетението при бременност и раждане с фиксирания определен размер на паричното обезщетение за отглеждане на малко дете.

9. Чрез промяната в чл. 75 се уеднаквява начинът на изчисляване размера на пенсиите за инвалидност с тези за осигурителен стаж и възраст. Досега при инвалидните пенсии не се вземаха предвид месеците осигурителен стаж.

10. Чрез промяната в чл. 94, ал. 2 се въвежда за всички инвалидни пенсии общият принцип, че начална дата за отпускане е датата на заявлението за освидетелстване или преосвидетелстване

11. Чрез промяната в чл. 100 се въвежда по-справедливо увеличаване на пенсиите с процент, равен на сбора от по 50 на сто от ръстта на осигурителния доход и индекса на потребителските цени през предходната календарна година и ще влезе в сила от 1.01.2007 г., а за 2006 г. индексирването се обвързва и с размера на пенсиите.

12. Промяната в чл. 102 се налага поради трайно установената съдебна практика в противоречие с изрични законови разпоредби и възприемането на порочната теза, че преизчисляването при представяне на допълнително положен стаж и реализиран доход представлява отпускане на нова пенсия.

13. Въвеждането на нови правомощия за контролните органи на НОИ с изменението на чл. 108 е с оглед отстраняване на обективни пречки в практиката, а именно – лица, които съхраняват документи, свързани с осигурителен стаж и доход, отказват да ги предадат.

14. Отмяната на чл. 110, ал. 11 е свързана с из-

менението на чл. 20.

15. Въвеждането на административно-наказателна отговорност при неизпълнение на задължение за предаване на документи, свързани със стаж и доход – в отделна разпоредба, се налага поради особения характер на самото задължение и отрицателните последици за правоимащите лица - чл. 349а.

16. С изменението на §5а от ПЗР на КСО се удължава срокът, в който регистрираните земеделски и тютюнопроизводители, упражняващи само такава дейност, могат да внасят осигурителни вноски върху по-нисък осигурителен доход.

17. С изменението на §7 от ПЗР на ЗИДКСО – ДВ, бр. 38/2005 г., се обхваща още една група лица, които съхраняват документи за осигурителен стаж и доход, за които до сега не съществуваше задължение да ги предават в НОИ.

18. С изменението на §8 от ПЗР на ЗИДКСО – ДВ, бр. 38/2005 г. се удължава срокът, в който краткосрочните обезщетения се изплащат чрез осигурителите.

19. Измененията в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя са свързани с измененията в чл. 20 от КСО.

СРЕДНА РАБОТНА ЗАПЛАТА И СРЕДЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД – СРАВНИТЕЛНО СТАТИСТИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ ЗА ДЕВЕТМЕСЕЧИЕТО НА 2005 Г.

Антоанета Ганчева,
началник-отдел “Статистика, актюерски анализи и прогнози”
към ГД “Анализ, планиране и прогнозиране”

Средната работна заплата и средният осигурителен доход са общоизвестни понятия, но не е излишно да напомним какъв е техният смисъл и как се определят.

Средната месечна работна заплата се изчислява, като начислените средства за работна заплата (брутна заплата) за отчетния месец се разделят на средния списъчен брой на наетите по трудово правоотношение, без лицата в отпуск по майчинство.

Средният списъчен брой на наетите за един месец е сумата от списъчния брой на наетите (без наетите в специалните дейности) за всеки календарен ден от месеца (включително празничните и почивните дни), разделена на броя на календарните дни през отчетния месец.

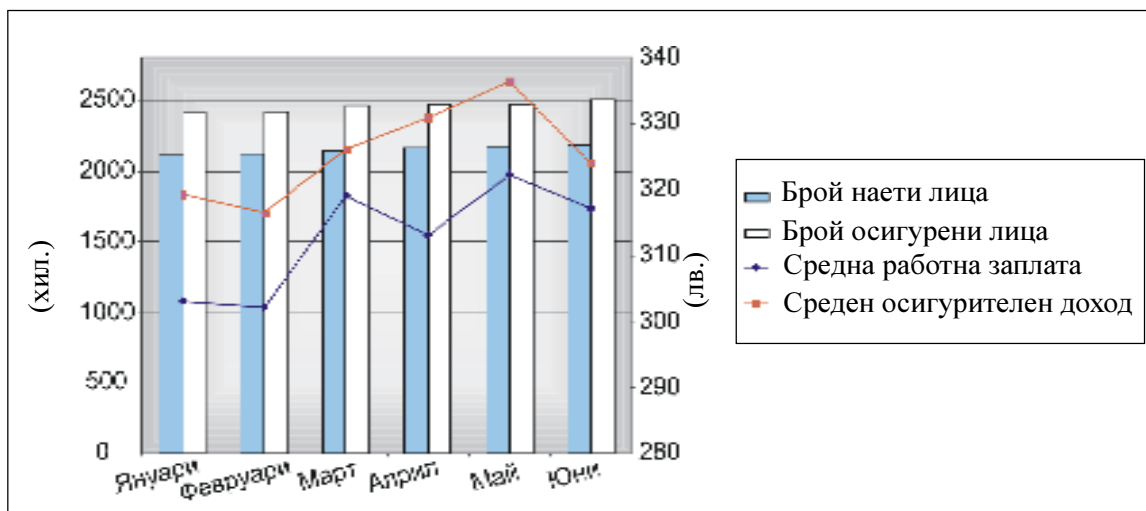
Определението на понятието *осигурителен доход* се съдържа в чл. 6, ал. 2 от Кодекса за социално осигуряване (КСО) и гласи, че осигурителният доход включва всички възнаграждения и други доходи от трудова дейност, върху които се дължат осигурителни вноски.

Средният осигурителен доход за отчетния месец е средна аритметична претеглена величина и е резултат от *средния осигурителен доход* на броя

осигурени лица по пол, категория труд и вид осигурителна вноска за отчетния месец на годината.

Осигурени лица са всички лица, съгласно чл. 4 от КСО. Това са лицата, работещи по трудови и служебни правоотношения, самоосигуряващите се лица, лицата, работещи без трудови правоотношения, регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители.

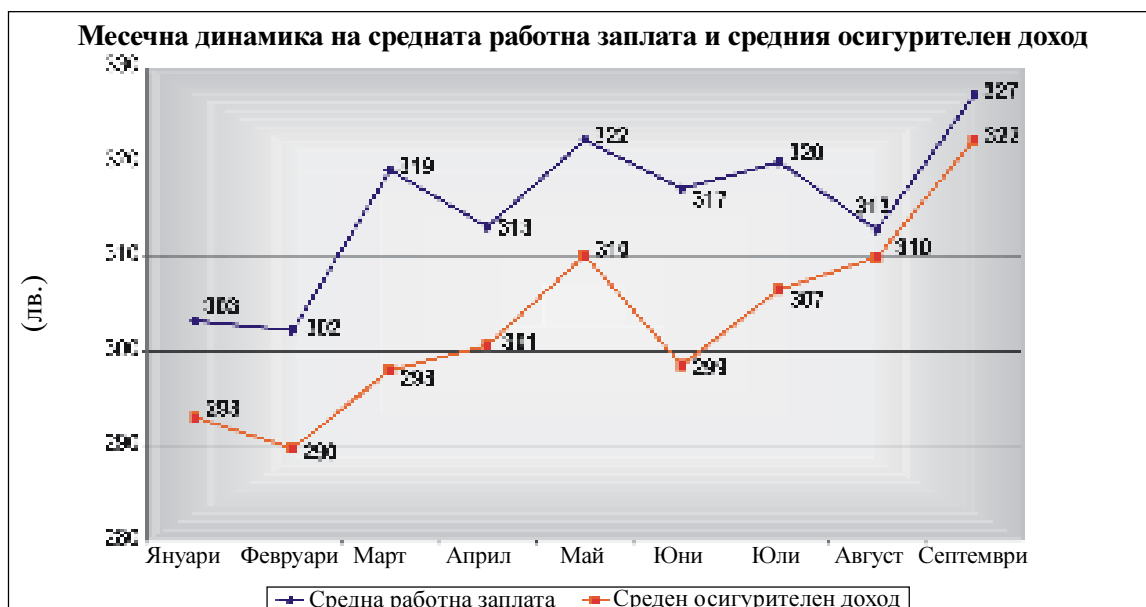
От определянето на горните понятия е ясно, че не може да се сложи еднозначно съответствие между средната работна заплата и средния осигурителен доход поради различното им предназначение – средната работна заплата е основен макроикономически показател, свързан с пазара на труда и определящ компенсацията на наетите лица. Средният осигурителен доход е показател на социалното осигуряване, участва при определянето размера на пенсията за осигурителен стаж и възраст и при планирането на приходите от осигурителни вноски. В много случаи не се прави разлика между тези два показателя и се стига най-малкото до неточни изводи. Следващата графика показва динамиката в броя на наетите лица, средната работна заплата, осигурените лица и средния осигурителен доход за първите шест месеца на 2005 г.:

Наетите лица и средната работна заплата се обявяват от Националния статистически институт и са резултат от тримесечното наблюдение “Наети лица, отработено време, средства за работна заплата и други разходи за труд”. Наблюдението за обществения сектор на икономиката е изчерпателно, а за частния сектор е извадково. Средният осигурителен доход се обявява от Националния осигурителен институт и се изчислява от персонални данни за осигурените лица, събирани от осигурителите чрез месечна “Декларация 1” и съхранявани в база данни “Персонален регистър”.

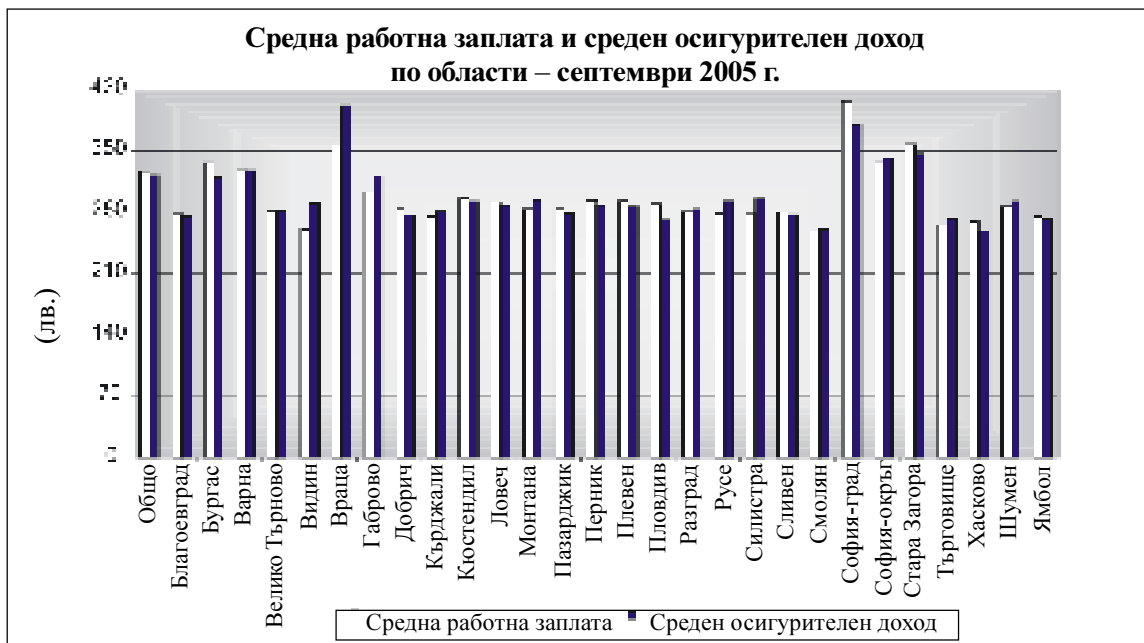
Средната работна заплата (СРЗ) може да се сравнява единствено със средния осигурителен доход (СОД) на осигурените от работодател лица, работещи по трудови и служебни правоотношения без тези, наети в специалните дейности. По-нататък ще разгледаме само средния осигурителен доход на тази съвкупност от осигурени лица.

За периода януари – септември 2005 г. както СРЗ, така и СОД имат положителен ръст, но в някои от месеците има намаление спрямо предходния месец. Това е по-характерно за СРЗ, където се редуват месеци с ръст и спад. Средната работна заплата има 8 на сто номинален ръст и 4,4 на сто реален ръст за периода. Средният осигурителен доход има 10 на сто номинален ръст и 6,5 на сто реален ръст за периода. За целия период СРЗ е по-висока от СОД, като разликата е най-голяма през март – 21 лв., а най-ниска през август – 3 лв. Средно, съотношението на СОД към СРЗ е 96 на сто. Най-висок ръст СРЗ и СОД имат през месеците март, май и септември поради изплащане на тримесечни премии и допълнително заплащане на учителите. Допълнителното заплащане на учителите увеличава с около 10 лв. средния осигурителен доход за месеците, в които се изплаща. Следващата графика показва динамиката:

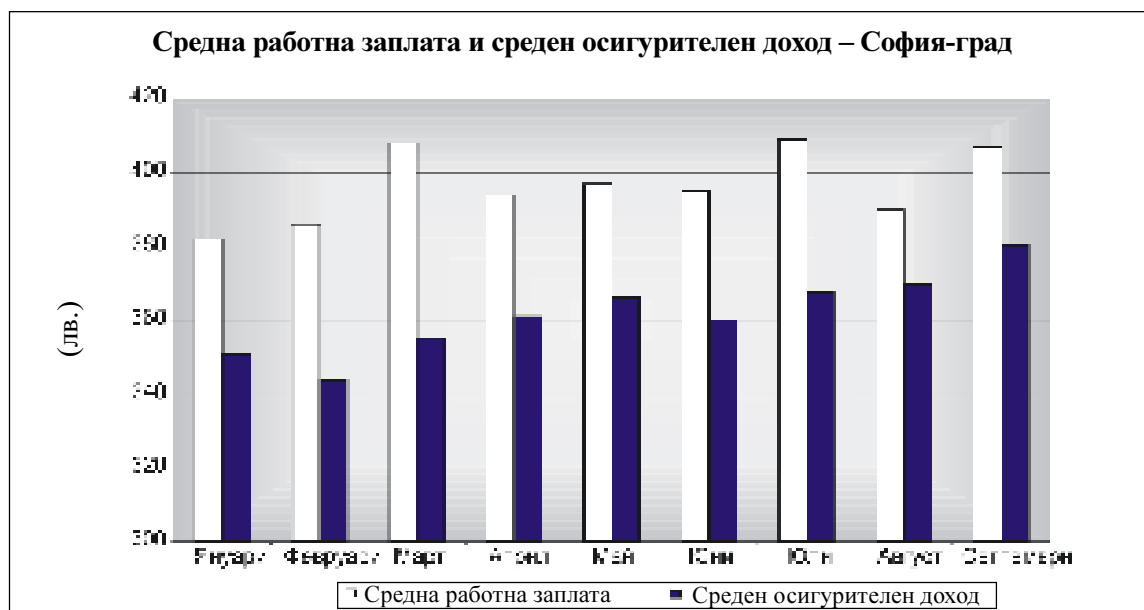
Средната работна заплата и средният осигурителен доход за периода януари – септември 2005 г. имат ръст във всички области на страната. Най-висок е ръстът на СРЗ в област Благоевград – 15 на сто, като само в област Видин СРЗ остава без изменение. Най-висок е ръстът на СОД в област Враца – 19 на сто, а най-нисък е в областите Кюстендил и Пловдив – 5 на сто. Съотношението на СОД и СРЗ по области варира както по месеци,

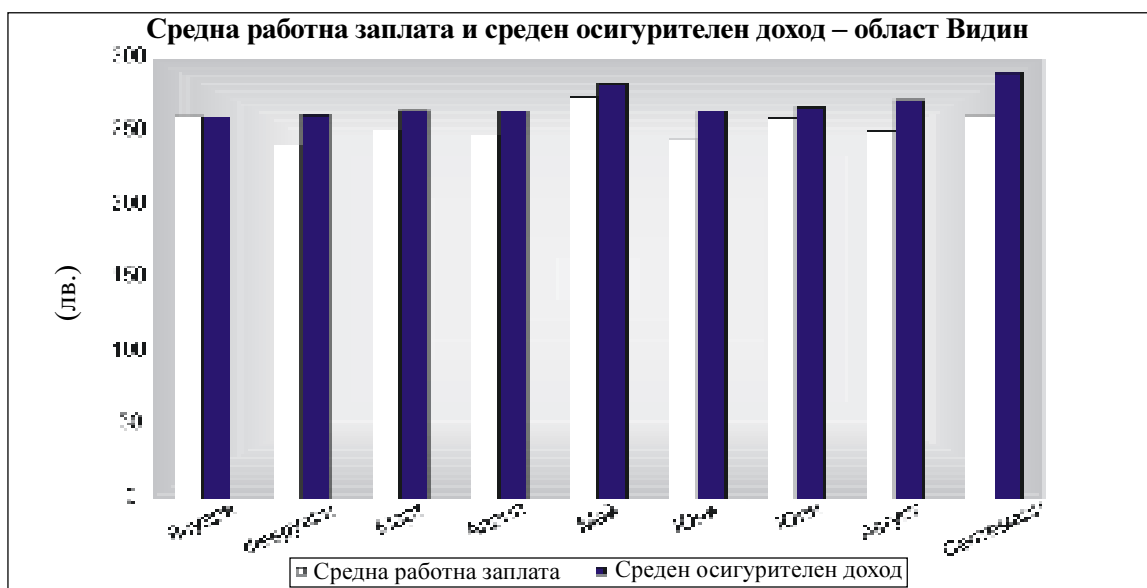
така и между отделните области. Най-динамично е това съотношение за област Благоевград – СОД варира от 91 на сто до 106 на сто от СРЗ. Най-ниско е съотношението за области София, Бургас и Стара Загора – СОД е 91 на сто от СРЗ през м. юни, а най-високо за области Враца и Видин – СОД достига до 112 на сто от СРЗ за септември. Следващата графика показва СРЗ и СОД за септември 2005 г.:

В области като София-град, Бургас, Варна и Пловдив за целия период СРЗ е по-висока от СОД, а в други, като Видин, Враца, Габрово и Силист-

ра, за целия период СОД е по-висок от СРЗ. Следват две графики за илюстрация на това съотношение за деветмесечието.

Може да се направи предположение, че в икономически по-добре развити региони превес има работната заплата, а в региони, където основен източник на доходи е държавният бюджет, превес има осигурителният доход.

Разликата между СРЗ и СОД варира незначително, когато ги сравняваме по икономически дейности (ИД). Следващата графика показва динамиката на СРЗ и СОД за третото тримесечие на 2005 г.:

Динамика на средната работна заплата и средния осигурителен доход през третото тримесечие на 2005 г. по икономически дейности	юли		август		септември	
	Средна работна заплата (лв.)	Среден осиг. доход (лв.)	Средна работна заплата (лв.)	Среден осиг. доход (лв.)	Средна работна заплата (лв.)	Среден осиг. доход (лв.)
Общо	320	307	313	310	327	322
Селско, ловно горско и рибно стопанство	252	243	244	235	246	238
Добив на енергийни суровини	521	653	509	638	603	727
Добив, без добива на енергийни суровини	499	505	483	491	516	537
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	286	280	286	283	313	297
Производство на текстил и облекло	210	213	208	215	204	215
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	190	188	189	191	187	192
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	236	218	239	225	235	219
Производство на хартия и картон; издателска дейност	319	299	319	303	332	311
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	970	801	919	848	1065	905
Производство на химични вещества, продукти и влакна	427	422	425	413	436	432
Производство на изделия от каучук и пластмаси	249	244	246	239	246	230
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	338	324	332	327	349	364
Металургия и производство на метални изделия, без машини	377	340	374	345	386	326
Производство на машини и оборудване, без електро, оптично	341	357	340	355	341	362

Динамика на средната работна заплата и средния осигурителен доход през третото тримесечие на 2005 г. по икономически дейности	юли		август		септември	
	Средна работна заплата (лв.)	Среден осиг. доход (лв.)	Средна работна заплата (лв.)	Среден осиг. доход (лв.)	Средна работна заплата (лв.)	Среден осиг. доход (лв.)
Производство на електро, оптично и друго оборудване	309	327	310	335	316	339
Производство на превозни средства	420	432	413	434	418	447
Преработваща промишленост, некласифицирано другаде	226	235	230	243	229	237
Производство и разпределение на електроенергия, газ и вода	544	540	536	535	617	554
Строителство	270	268	274	269	285	267
Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството	239	231	240	235	241	241
Хотели и ресторанти	206	186	204	190	210	194
Транспорт, складиране и съобщения	419	367	391	367	402	391
Финансово посредничество	735	600	697	598	707	601
Операции с недвижими имоти и бизнесуслуги	290	291	290	297	300	314
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	485	375	429	374	444	376
Образование	319	321	324	328	383	364
Здравеопазване и социални дейности	386	343	373	339	372	337
Други дейности, обслужващи обществото и личността	238	265	239	270	238	278

Има изключение за ИД “Добив на енергийни суровини”, където СОД е около 25 на сто по-висок от СРЗ, също и в ИД “Държавно управление”, където обратно СОД през юни достига 76 на сто от СРЗ, но вероятно това се дължи на обхвата на наетите и осигурените лица. Само в няколко ИД средният осигурителен доход е по-висок от СРЗ за целия изследван период, а при всички останали ИД средната работна заплата е по-висока от СОД.

Не е нормално да има съществена разлика между СРЗ и СОД за наетите лица, защото в основата и на двата показателя е брутно трудово възнаграждение. Тъй като средната работна заплата и средният осигурителен доход за наетите лица се наблюдават от две различни институции (НСИ и НОИ), то доближаването им е индикатор за обявени реални доходи и за ограничаване на сивия пазар на труда.

Втората пенсия

ДА ПРОВОКИРАМЕ ХОРАТА ДА МИСЛЯТ ЗА БЪДЕЩЕТО СИ

(ИСТИНАТА Е, ЧЕ АКО ТЕ НЕ ЗАПОЧНАТ ДА СЕ ОСИГУРЯВАТ ДОБРОВОЛНО СЕГА, ЩЕ СА ОЩЕ ПО-ЗАТРУДНЕНИ ОТ СЕГАШНИТЕ ПЕНСИОНЕРИ)

Даниела Петкова,
главен изпълнителен директор на ПОК “Доверие”

Неотдавна активите в пенсионните фондове достигнаха 1 млрд. лв. и се очаква тяхното по-нататъшно нарастване. Очевидно е, че пазарът се разраства – участниците в него са около 2,5 млн. души.

Добрата новина е, че пазарът се стабилизира. Първо, защото пенсионните фондове се справят добре с инвестирането на активите. За това говори размерът на реализираната доходност при относително ниските нива на риск, които фондовете като консервативни инвеститори поемат. Този факт трайно налага пенсионното осигуряване като един надежден и все по-предпочитан начин за спестяване. Второ, защото пенсионните дружества започнаха да реализират печалба, а това им дава възможност да вземат бизнесрешения в по-широки граници. А това е добре за клиентите, ако тези решения са насочени към тях. И трето, защото доверието към пенсионните фондове се покачва. Това е свързано, от една страна, с факта, че те управляват добре парите на осигурените и, от друга, със съвсем осезаемото присъствие на регулаторен орган – КФН.

Можем ли да кажем със същата увереност, че пазарът се развива? Засега се въздържам от такава констатация. Моето разбиране е, че пазарът – това е клиентът.

Фирмите, в случая пенсионните дружества, съществуват не за да реализират печалба или за да създават заетост за работници и мениджъри. Нито пък, за да осигуряват дивиденди на акционерите си. Това са задължителни условия за оцеляването на всеки бизнес и в известен смисъл ангажимент,

който фирмите имат към обществото. Развит пазар има тогава, когато потребителите чувстват нуждата си от даден продукт и са готови да заплатят съответната цена, с което те признават, че този продукт има стойност, а те са готови да си купят ползата, която той им носи.

Затова не бих казала, че пенсионноосигурителният пазар в България е развит на този етап. Причините? В преобладаващата си част клиентите на пенсионните дружества все още не чувстват нужда от продукта *допълнително пенсионно осигуряване* и не осъзнават ползата за себе си от неговата употреба. Водещи в тази област трябва да бъдат пенсионните дружества, които са длъжни да намерят подходящия начин и да заделят съответните средства, за да създадат тази нужда в клиентите си. Това може да стане чрез реклама, различни видове търговски умения, иновации, изграждане на канали за комуникации с клиентите и най-вече с непрекъсната работа по повишаване на доверието към тях като стопански субекти. От значение е и поведението на останалите участници на този пазар, включително КФН, която безспорно влияе силно върху доверието на потребителите към пенсионните дружества, НОИ и другите държавни институции.

От друга страна, клиентите, които не чувстват нуждата от продукта *допълнително пенсионно осигуряване* и не осъзнават ползата си от него, естествено не са готови да заплатят и цена за неговата покупка. Факт е, че преобладаващата част е във фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване и е малък броят на клиентите

във фондовете за допълнително доброволно пенсионно осигуряване. Незначителен е броят на клиентите с лични вноски. По-голямата част са клиенти за сметка на своите работодатели. Тази негова характеристика го определя обаче като перспективен за инвеститорите.

От трета страна, преобладаващата част от клиентите на пенсионните дружества изобщо не се самоосъзнават като такива. Това са клиентите на задължителните фондове, в които те се осигуряват по силата на изискването на закон. Това е характеристика, която по никакъв начин не може да се свърже с термина развит пазар. Точно тези клиенти нямат и чувствителност към цената, която плащат, защото вноските им се превеждат от работодателя през НОИ в индивидуалните им сметки в пенсионните фондове. Всъщност ситуацията в тази връзка е още по-лоша – повечето от тези клиенти изобщо не знаят, че вноските им, респективно таксите, които фондовете удържат, се плащат от самите тях. Не може да се очаква, че тези клиенти признават и имат усещане за стойността на продукта *допълнително пенсионно осигуряване*, което е също условие, за да се говори за развит пазар.

И не на последно място най-тежката характеристика на пазара е, че все още не са малко хората, които изобщо не знаят, че са клиенти на пенсионен фонд. В най-честия случай това са служебно разпределените лица. Тази категория лица по никакъв начин не може да се свърже с каквото и да е определение за пазар, въпреки че техният брой е фактор при определянето на пазарните дялове на дружествата.

Осигурителният пазар тепърва ще се развива. Пред пенсионните дружества стоят предизвикателства, пред каквито малко браншове са се изправяли, когато и където и да било. Работата тепърва предстои, за да се превърне всичко това наистина в пазар. За целта участниците в пенсионните фондове трябва да се превърнат първо в клиенти. И отговорността на пенсионните дружества в това отношение е огромна и то пред цялото общество. Освен отговорност за самия бизнес, тази отговорност е и морална. Всички, които работим в областта на пенсионното осигуряване, знаем, че ползването на този продукт е от жизнено важно значение за всеки работещ. Знаем със сигурност, че ако хората, които работят сега, не започнат да отделят пари за допълнително пенсионно осигуряване веднага, е твърде вероятно да имат по-труден живот и от сегашните пенсионери даже. Знаейки това със сигурност, наш дълг и отговорност е да намерим начин да го кажем на хората и то така, че те да го разберат и да ни повярват. А отговорността е огромна, защото ако не намерим начин да им го кажем и да се постараме да ги убедим, ние вече ще сме се превърнали в част от причината, поради която тези хора ще мизерстват, когато спрат да работят. И защото е толкова важно и отговорно, пенсионните дружества не трябва да се срамуват да помолят за помощ. Те трябва първо да помолят за помощ всички, които разбират този проблем на експертно или институционално ниво. Трябва да привлечат за съюзници медиите, неправителствените организации, образователната система и преди всичко да обединят усилията си, а не да водят дребни битки и сражения за незначителни проценти пазарен дял.

СПОГОДБА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И КРАЛСТВО БЕЛГИЯ

Дорина Марчева,
експерт в дирекция “Международни спогодби” в НОИ

На 17 юни 2005 г. министърът на труда и социалната политика на Република България и посланикът на Кралство Белгия у нас, подписаха Спогодба за социално осигуряване между Република България и Кралство Белгия.

Спогодбата се основава на общоприетите европейски принципи на социалното осигуряване – еднакво третиране на гражданите на двете държави; запазване на придобити права; приложимо законодателство само на едната държава относно задължението за осигуряване; сумиране на осигурителните периоди, придобити съгласно правните разпоредби на двете държави, при преценяване правото на обезщетения.

Материалният обхват на спогодбата по отношение на Република България включва:

1. задължителното здравно осигуряване и спешната медицинска помощ;
2. паричните обезщетения при временна неработоспособност и майчинство;
3. пенсиите за осигурителен стаж и възраст и пенсиите за инвалидност поради общо заболяване;
4. пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест;
5. наследствените пенсии;
6. паричните обезщетения за безработица;
7. семейните помощи;
8. помощите при смърт.

В термина “обезщетение” се включват всяка пенсия или рента, всяко обезщетение, в натура или в пари, предвидени от законодателството на всяка от договарящите държави, включително всички добавки или увеличения, съгласно това законодателство.

Персоналният обхват на спогодбата включва лицата, които се подчиняват или са били подчинени на законодателството на която и да е от договарящите

държави, както и членовете на техните семейства и техните наследници. Принципът на еднакво третиране, установен в чл. 4 от спогодбата, регламентира, че лицата, попадащи в персоналният ѝ обхват, имат същите права и задължения съгласно законодателството на която и да е от държавите при същите условия, както и гражданите на тази държава.

На основание чл. 5 от спогодбата, обезщетенията при инвалидност, трудови злополуки и професионални болести, както и пенсиите при старост и наследствените пенсии, придобити съгласно законодателството на която и да е от държавите, не подлежат на спиране, намаляване или промяна поради факта, че правоимащото лице временно пребивава или живее на територията на другата държава. Обезщетенията при старост и за наследници, както и обезщетенията при трудови злополуки или професионални болести, дължими от която и да е държава, се изплащат на граждани на другата държава, живеещи на територията на трета държава, при същите условия, както на граждани на първата държава, живеещи на територията на тази трета държава.

Един от основните принципи за осигуряване при упражняване на трудова дейност от работещите като наети или самостоятелно заети, който е предпоставка да не се допуска съвместяване на плащания, е принципът за подчиняване само на законодателството на тази договаряща държава, на чиято територия лицето упражнява дейността. Разпоредбите относно приложимото законодателство са включени в част II от спогодбата.

Основното правило е в чл. 7 от спогодбата, съгласно който лице, което упражнява трудова дейност на територията на едната договаряща държава, се подчинява на законодателството на тази държава.

Специални правила по отношение на приложимото законодателство са предвидени относно статута на лицата, наети в предприятие със седалище на територията на едната договаряща държава, командировани от това предприятие на територията на другата държава; лица, упражняващи трудова дейност на борда на кораб; пътническият и въздушният екипаж на предприятие, което извършва за своя или за чужда сметка международен превоз на пътници или стоки по железопътен, сухопътен, въздушен или териториално речен транспорт; държавните служители или приравнения персонал на едната договаряща държава, които са командировани на територията на другата договаряща държава; членовете на дипломатическите представителства или консулства; лицата, ангажирани от дипломатическото представителство или консулство като членове на административния и техническия персонал, като консулски служители или домашния персонал. Изрично е посочено кое е приложимото законодателство по отношение на лица, които едновременно упражняват дейност като наети на територията на двете договарящи държави, по отношение на самостоятелно заети лица, които упражняват трудова дейност едновременно на територията на двете договарящи се държави, както и по отношение на лица, които едновременно упражняват дейност като самостоятелно заети в Белгия и като наети в България.

Специалните разпоредби относно обезщетенията са обособени в зависимост от осигурените социални рискове, включени в материалния обхват на спогодбата.

Временна неработоспособност и майчинство:

Разпоредбите на спогодбата предвиждат, че с цел придобиване, запазване или възстановяване на правото на обезщетения при болест и майчинство и периодът, през който те се предоставят, периодите на осигуряване, придобити съгласно законодателството на двете държави се сумират, ако е необходимо и при условие, че те не съвпадат.

Лице, което изпълнява условията на законодателството на компетентната държава за право на парично обезщетение при болест и майчинство, като се отчита, когато е необходимо, разпоредбата за сумиране на периодите на осигуряване, има право на тези обезщетения, дори ако се намира на територията на другата държава. Паричните обезщетения се предоставят директно от компетентната институция на правоимащото лице. Правото на лицето на парични обезщетения при болест и майчинство, съг-

ласно законодателството на една от държавите, се запазва, дори ако лицето прехвърли местожителството си на територията на другата държава.

Трудови злополуки и професионални болести:

Съгласно разпоредбите на спогодбата, ако законодателството на едната държава предвижда, изрично или по подразбиране, че трудови злополуки или професионални болести, настъпили в предишен период, се вземат предвид при преценка на степента на неработоспособност, то трудовите злополуки и професионалните болести, настъпили в предишен период, съгласно законодателството на другата държава, се смятат за настъпили съгласно законодателството на първата държава. Уредени са и хипотезите на влошаване на професионалната болест, както и случаите, при които лицето е упражнявало дейност, която, съгласно законодателството и на двете договарящи държави, по своя характер има вероятност да причини професионалната болест.

Пенсии:

В глава III от спогодбата са предвидени отделни разпоредби в областта на пенсиите по отношение на българското и на белгийското законодателство.

При прилагане на българското законодателство относно пенсиите за старост, наследствените пенсии и пенсиите за инвалидност поради общо заболяване, ако периодите на осигуряване, придобити съгласно българското законодателство, са недостатъчни за придобиване, запазване или възстановяване правото на пенсия, българската институция взема предвид за преценяване правото на пенсия и периодите на осигуряване, придобити съгласно белгийското законодателство, в необходимия обем и при условие, че тези периоди не съвпадат.

Ако правото на пенсия съгласно българското законодателство зависи от придобиването на периоди на осигуряване в определена професия или занятие, периодите на осигуряване, придобити съгласно белгийското законодателство, се вземат предвид при отпускането на тази пенсия само ако са придобити в същата професия или занятие.

Ако възниква право на пенсия съгласно българското законодателство и без оглед на периодите на осигуряване, придобити съгласно белгийското законодателство, българската компетентна институция изчислява пенсията изключително въз основа на периодите на осигуряване, придобити съгласно българското законодателство.

Ако възниква право на пенсия съгласно българското законодателство само след сумиране на бъл-

гарски и белгийски стаж, българската институция определя размера на пенсията само от периодите на осигуряване, придобити съгласно българското законодателство, и дохода, върху който са внесени вноски за тези периоди.

При определяне размера на пенсията за инвалидност поради общо заболяване, периодът на осигуряване, признат след датата на инвалидизиране до придобиване на право на пенсия за старост съгласно българското законодателство, се намалява с продължителността на периодите на осигуряване, придобити съгласно белгийското законодателство след датата на инвалидизиране.

Семейни обезщетения:

Относно семейните обезщетения всяка една от договарящите държави прилага собственото законодателство, като третира гражданите на другата договаряща държава като своите собствени граждани.

Безработица:

Разпоредбите на спогодбата предвиждат сумиране на осигурителните периоди, придобити съгласно законодателствата на двете държави, при определяне правото на обезщетение за безработица. Институцията на държавата, чието законодателство подчинява придобиването, запазването или възстановяването на правото на обезщетение, на придобиването на периоди на осигуряване, е задължена да вземе предвид периодите на заетост, придобити в другата държава само при условие, че тези периоди се смятат за периоди на осигуряване, ако биха били придобити съгласно прилаганото от нея законодателство.

Прилагането на разпоредбите за сумиране на осигурителните периоди се подчинява на условията заинтересованото лице да е придобило последно периоди на заетост или периоди на осигуряване съгласно законодателството на другата държава, за чиято сметка се искат обезщетенията и по това законодателство лицето да е упражнявало трудова дейност като наето лице най-малко двадесет и шест седмици през последните дванадесет месеца, предхождащи неговата молба. Това важи и в случаите на прекратяване на трудовата заетост не по вина на наетото лице преди изтичане на двадесет и шестседмичния срок, когато тази трудова заетост е трябвало да продължи по-дълго.

При прилагане на правилата за сумиране на осигурителните периоди, за определяне размера на обезщетенията за безработица съгласно българското законодателство, българската компетентна институция взема предвид само периодите на осигуряване и дохода, реализирани по това законодателство. Българската компетентна институция взема предвид също, ако е необходимо според прилаганото от нея законодателство, периодите, през които лицето е получавало белгийски обезщетения за безработица. Във всички случаи размерът на обезщетението не може да бъде по-малък от минималния размер на обезщетението за безработица, установен за периода, за който то се изплаща. За определяне продължителността на изплащане обезщетението за безработица, българската компетентна институция взема предвид и белгийските периоди на осигуряване.

В спогодбата е предвидено всички молби, декларации или жалби, които според законодателството на една от държавите трябва да бъдат представени в рамките на указан срок пред органа, институцията или съда на тази държава, да се приемат, ако са били представени в рамките на този указан срок пред орган, институция или съд на другата държава.

Всички периоди на осигуряване, придобити съгласно законодателството на една от договарящите държави преди датата на влизане в сила на тази спогодба, се вземат предвид при определяне на правото на всяко обезщетение, възникващо съгласно разпоредбите на тази спогодба.

Обезщетение, което не е изплатено или е спряно поради гражданството на заинтересованото лице или по причина на живеенето му на територията на държава, различна от държавата, където се намира институцията, отговаряща за плащането, следва да бъде изплатено или възстановено по молба на заинтересованото лице, след влизането в сила на спогодбата.

Спогодбата за социално осигуряване между Република България и Кралство Белгия за социално осигуряване е ратифицирана със закон от 5.10.2005 г., обнародван в Държавен вестник, бр. 83 от 12.10.2005 г. Страните се информират взаимно чрез ноти за приключване на процедурите, като спогодбата влиза в сила от първия ден на третия месец, следващ месеца на получаване на втората нота.

ОСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА В ИСПАНИЯ*

I. Основни принципи на пенсионноосигурителната система

1. Обхват на системата

Пенсионноосигурителната система в Испания е изградена на три нива: задължително (минималното ниво, което гарантира на всички граждани достатъчна защита в случай на необходимост), допълнително и доброволно. Общественият задължителен осигурителен режим обхваща два вида осигуряване: 1) на основно ниво, и 2) професионално, допълнително, с ограничен обхват, тъй като се отнася само до трудоспособното население. Тяхното управление е от публичен характер, докато доброволното осигуряване е със свободен характер.

Защитната дейност на испанската система за социално осигуряване се обединява, тръгвайки от един модул на цялостна и универсална защита, която включва здравната и фармацевтичната помощ, семейната защита, социалните служби и в определени случаи паричната помощ при безработица.

До този вид протекция имат достъп всички граждани при еднакви условия, независимо от това дали са реализирали или не вноски в Системата за социално осигуряване. Тази протекция се допълва, от една страна, от системата за парични обезщетения, където по един хармоничен и диференциран начин се включва допълнителното осигуряване, в което се предлагат плащания, заместващи възнаграденията, получавани по време на трудова заетост (средноаритметично между възнаградениевноска и обезщетение). От друга страна, тази система се допълва от задължителното осигуряване, чиято цел е отпускането на плащания, компенсирани основните нужди в полза на гражданите, които, намиращи се в ситуация на нужда, не достигат до допълнителното осигуряване.

*Материалът е подготвен за печат от отдел "Анализ и стратегия на системата за обществено осигуряване" към Главна дирекция "Анализ, планиране и прогнозиране" в НОИ.

2. Видове пенсии

2.1. Пенсии от задължителното (основно) ниво. Право на пенсия за старост и инвалидност имат всички граждани, дори и когато на са реализирали вноски или нямат достатъчно осигурителни периоди за получаване на обезщетения от задължителното осигуряване. Тук се отнасят и социалните пенсии на испанските емигранти.

Пенсии за инвалидност

Условията за получаване на пенсия за инвалидност са:

- Възраст: от 18 до 65 години;
- Местожителство: легално пребиваване в Испания за период не по-малък от 5 години, като 2 от тях преди датата на подаване на молбата.
- Степен на инвалидност или хронична болест > 65%. Съществуват две степени на инвалидизиране: първата > 65%, а втората > 75% и с право на чужда помощ, при която размерът на пенсията се увеличава с 50%.
- Липса на доходи или на достатъчно финансови приходи – когато техният сбор е по-малък от годишната сума на отпуснатото обезщетение. Максималната стойност на доходите се увеличава с броя на членовете на домакинството.

Годишният размер се свежда до сума, равна на годишните доходи или приходи, с които разполага правоимащото лице. Сумата не може да е по-малка от 25% от установената – 905 евро годишно или 65 евро месечно (за 2002 г.).

Пенсии за старост

Условията за получаване на пенсия за старост са:

- Навършени 65 години;
- Законно пребиваване в страната за период не по-малък от 10 години във възрастовата грани-

ца между 16- и 65-годишна възраст и 2-годишен непрекъснат престой в страната непосредствено преди подаване на молбата за пенсиониране;

- Липса на доходи или на достатъчно финансови приходи – както е при пенсиите за инвалидност.

Размерът на пенсията за старост е равен на сумата, получавана при инвалидност за 65% загубена работоспособност.

Социални пенсии за старост – Право на този вид пенсия имат испанските граждани имигранти, които отговарят на следните условия:

- Навършени 65 години;
- Законно и постоянно пребиваване извън територията на страната;

- Липса на доходи или на достатъчно финансови приходи спрямо установена база и невъзможност за получаване на доходи от други източници.

2.2. Пенсии от допълнителното ниво

Чрез допълнителното (професионално) осигуряване държавата гарантира на лицата, попадащи в обхвата на неговото приложно поле (отнася се само до трудоспособното население), една адекватна защита при рискове и законно дефинирани ситуации, базирана на реализираната професионална заетост и с оглед на членовете на семейството, за които се грижат.

Персоналният обхват на допълнителните обезщетения от Системата за социално осигуряване включва испанските граждани с постоянно местожителство и чуждите граждани, легално пребиваващи на испанска територия, независимо от техния пол, гражданско състояние и професия, в случаите, когато упражняват трудовата си дейност на територията на страната.

Съществуват следните режими за осигуряване:

- *общ режим* – той е основното ядро на системата и включва главно работещите за чужда сметка в различните отрасли на икономиката, навършили 16-годишна възраст;

- *специален земеделски режим* – включва земеделските работници, извършващи дейност за чужда сметка (над 16-годишна възраст), както и работещите за собствена сметка (над 18-годишна възраст), собственици на малки земеделски стопанства;

- *специален режим за работещите във флота*;

- *специален режим за работещи за собствена сметка и за самоосигуряващи се* – включват се предимно работници от индустрията и обслужващата сфера, които с личен труд и средства осъществяват без сключен трудов договор икономическа дейност с цел получаване на доходи. Тук са вклю-

чени и земеделските стопани, работещи за собствена сметка, които са реализирали определени доходи;

- *специален режим за работещите по домовете*;

- *специален режим за отрасъла на въгледобива*.

Сред специалните режими Законът за общественото осигуряване разглежда и този на обществените, държавните и военните служители. От своя страна испанските студенти и тези с определена чужда националност са включени в полето на приложение на Ученическото осигуряване, ако не са навършили 28-годишна възраст, приети са държавна поръчка и др.

Пенсии при неработоспособност:

- За пълна трайно загубена работоспособност – 55% от регулиращата основа за временна неработоспособност. Когато правоимащото лице навърши 65-годишна възраст, пенсията преминава в пенсия за старост, но това не предполага промяна на обезщетението, което ще се получава;

- За абсолютно трайно загубена работоспособност – 100% от регулиращата основа;

- За пълна инвалидност – 150% от регулиращата основа.

Когато загубената работоспособност е следствие от трудова злополука или професионална болест, регулиращата основа се изчислява, като се разделя на 12 сборът от: дневно възнаграждение за 365 дни, извънредни часове, плюс допълнителни възнаграждения, плюс друг вид плащания; всичко това, разделено на броя реално отработени дни, резултатът умножен по 273; извънредни плащания, награди.

Обезщетения при смърт и наследствени пенсии

❖ *Вдовшка пенсия* – право да я получават имат преживелите съпрузи и в определени случаи – преживелите бивши съпрузи. Пенсията е в размер на 46% от регулиращата основа. Когато доходите на пенсионера не превишават определена сума, пенсията е 50% от доходите, а при определени семейни задължения е 70% от регулиращата основа.

- При смърт на работник поради общи рискове (общо заболяване или нетрудова злополука) размерът се получава, като се раздели на 28 сумата от осигурителните вноски за 24 месеца, избрани за периода от 7 години преди датата на смъртта или в определени случаи – от датата на прекратяване на задължителното осигуряване. При професионални рискове се разделя на 12 реалното възна-

граждение на работника за една година, прибавяйки непериодичните плащания и възнаграждения.

– При смърт на пенсионер, регулиращата основа ще бъде същата както използваната при пенсиите за старост или за трайно загубена работоспособност на починалия. Към регулиращата основа се прибавят съответните преоценки за вдовишка пенсия.

В случаите на недействителност на брака, раздяла или развод, размерът на пенсията се разпределя между преживелите съпрузи и бившите съпрузи, пропорционално на времето, за което е продължил бракът с починалия.

Вдовишката пенсия е съвместима с доходите от трудова дейност на правоимащото лице и с пенсиите за старост или трайно загубена работоспособност, на които би имало право. Пенсията се прекратява при сключване на нов брак, но въпреки това е възможно новият брак да не прекратява получаването ѝ, когато: пенсионерът е навършил 61 г. или е с намалена работоспособност над 65%; тази пенсия съставлява 75% от доходите му или общите доходи след сключване на новия брак не надвишават два пъти минималното за страната годишно възнаграждение.

❖ *Сирашка пенсия* – право да я получават имат:

– Децата на починалия, ненавършили 18-годишна възраст или над тази възраст, когато са с намалена работоспособност в процент, определен като трайно загубена работоспособност или пълна инвалидност;

– Когато детето на починалия не извършва запламена трудова дейност, както и когато извършва, но годишният доход, който получава, е по-малък от 75% от установения размер на минималната работна заплата, при условие че не е навършило 22- или 24-годишна възраст и двамата родители са починали;

– Децата на преживелия съпруг, приети в брак, сключен най-малко 2 години преди смъртта, ако са били издържани от осигуреното лице и нямат право на друг вид пенсия, нито роднини, задължени да полагат грижи за тях.

Пенсията е в размер на 20% от същата регулираща основа, която се използва за изчисляване на вдовишката пенсия.

❖ *Пенсия или временна помощ в полза на роднини* – правоимащите лица на този вид пенсия са: майка, баба, вдовица, баща, дядо; внуци и братя и сестри, които са пълни сираци и не са навършили 18 г. или са с определен процент намалена работоспособност; деца, самотни хора, вдовци, разделени или разведени над 45 г., които са се грижили за осигурения). Пенсията е в размер на 20% от съ-

щата регулираща основа, която се използва за изчисляване на вдовишката пенсия. При временната помощ роднините трябва да отговарят на следните условия: да са съжителствали с осигурения и да са били на негова издръжка най-малко за период от 2 години преди смъртта му; да нямат право на обществена пенсия; да не притежават средства за преживяване или роднини, които са задължени и имат възможността да се грижат за тях. Такава помощ могат да получат децата и братята и сестрите над 22 години, самотни, вдовци, разделени по съдебен път или разведени. Тя е в размер на 20% от регулиращата основа за 12 месеца, включително и две извънредни вноски.

❖ *Специфично фиксирано обезщетение за нанесени вреди* – отпуска се на съпруга/ата, децата и родителите, когато смъртта на осигурения се дължи на трудова злополука или професионална болест. Изчислява се на базата на регулиращата основа при трудова злополука и професионално заболяване.

❖ *Помощ при смърт* – състои се от фиксирана сума от 30,05 евро, която се изплаща на лицето, поело разходите по погребението.

Извънредни пенсии при терористични актове

Инвалиди или семейства на загинали при терористичен акт имат право на извънредни пенсии за инвалидност или на наследствени пенсии. За да се породят право на този вид пенсия от системата за социално осигуряване, е необходимо лицата – жертви на терористичен акт, да са правили вноски в социалното осигуряване; да са прекратили дейността си (или не) в един от режимите на системата. Размерът на тези пенсии се изчислява както при пенсиите за инвалидност и наследствените пенсии поради трудова злополука. Равен е на 200% от сумата за прилагане на съответния за регулиращата основа процент в зависимост от обезщетението, за което става въпрос, като не може да бъде по-малък от трикратния размер на минималната работна заплата.

Ранно пенсиониране

В случаите на по-ранно пенсиониране при навършване на 61-годишна възраст, размерът на пенсията ще се намали от 6 до 8% за всяка една година, която липсва на работника до навършване на 65 години, и в зависимост от придобития осигурителен стаж по следния начин:

- с 30 години осигурителен стаж: 8% (намаляване за всяка година);
- между 31 и 34 години осигурителен стаж: 7,5%;

- между 35 и 37 години осигурителен стаж: 7%;
- между 38 и 39 години осигурителен стаж: 6,5%;
- с 40 години и повече осигурителен стаж 6%.

И обратно, когато се предявява право на пенсия за старост при навършена 65-годишна възраст и 35 години стаж, процентът ще се увеличава с 2% за всяка една допълнителна година, която би могла да се вземе за осигурителен период след навършването на 65 години, поради което в такива случаи размерът би могъл да надхвърли 100% от регулиращата основа.

Редуциращият коефициент от общ характер, който се прилага при по-ранното пенсиониране при навършена 60-годишна възраст (право на работещи за чужда сметка преди 1.01.1967 г.) е в зависимост от това дали трудовите правоотношения са прекратени по вина или не на работника, и от реализираните осигурителни вноски. Ако е по вина на работника, намаляването е 8% за всяка една година до 65 г. и не зависи от осигурителния стаж. Когато вината не е на работника, се прилага същата процентна скала както при ранното пенсиониране на 61-годишна възраст.

При земеделския режим и този на самоосигуряващите се и работещите по домовете лица, като общо правило няма възможност за по-ранно пенсиониране.

3. Доброволно ниво

Доброволното ниво в социалноосигурителния модел има свободен обхват. С него се допълва минималното и задължително ниво, което гарантира на всички граждани достатъчна защита в случаи на необходимост.

Финансирането на това доброволно ниво се извършва посредством квоти за социално обезпечение и застрахователни премии от доброволни социални вноски, подчинени на правилата за осигурителна реципрочност и синалагматика.

Що се отнася до въпроса за пенсионните фондове, от 1987 г. в испанското законодателство не съществува определена регулираност. Законът за регулиране на пенсионното планиране и фондове се опитва да създаде един нов механизъм, който ще се добави към вече съществуващите, допълвайки мрежата от организации, които изпълняват същите или подобни задачи или най-малкото имат същото поле на действие. Пенсионните фондове се оформят като институции за свободна и доброволна предварителна защита, които дават право на лицата, в чиято полза са създадени, да получават

ренти или капитали при пенсиониране, вдовство, сирачество или инвалидност. Пенсионните партии, управлявани от тези фондове, се основават преди всичко на оперативния метод за капитализиране, като периодичните вноски и съответните им дивиденди се натрупват до образуването на резерви, достатъчни за пораждането на предвидените в плана обезщетения.

II. Финансиране на пенсионноосигурителната система

Финансиращите системи, използвани за покриване на разходите по защитната дейност на социалното осигуряване се изразяват преди всичко в капитализация и разпределение. Испанското социално осигуряване прибягва до системата за разпределение, предполагаща непосредственото или в кратки срокове разпределяне на вноските и основните постъпления, които поради липсата на време за капитализиране, се превръщат в обезщетения, изплащани на правоимащите лица. Тази система се основава на принципа на финансовата солидарност. При определени случаи, отнасящи се до професионални заболявания, е предвидена финансовата система за капитализиране на пенсиите за трайно загубена работоспособност или смърт.

Финансовата система за разпределение на испанското социално осигуряване е от смесен тип, тъй като използва и двата съществуващи начина за извличане на средства, за да се справи със системата за социална защита: посредством събираността – вноски, лихви, санкции и др., и чрез основния данък. Ако има излишък от социалните вноски и разходите по задължителните обезщетения, то той се пренасочва за образуването на резервен фонд, който цели обслужването на бъдещи нужди на системата.

Задължени да внасят осигурителни вноски в общия режим са както работниците, така и техните работодатели. Изцяло за сметка на работодателите обаче са осигурителните вноски за покриване на рисковете за трудова злополука и професионални заболявания. Те са отговорни и за осъществяването на задължителното осигуряване в неговата цялост, за внасянето както на осигурителните вноски, които са за тяхна сметка, така и на тези за сметка на работниците.

Общата сума на вноската има два елемента: основа на вноската и вида или процента, който трябва да се прибави към нея, и варира според рисковете и режимите. Основата на вноската в общия режим за всички обхванати рискове представлява общата

сума на възнаграждението, независимо от неговата форма или наименование, на което има право работникът или което реално получава. Въпреки че възнаграждението на работника е базата за определяне на облагаемата основа, към която се прибавя видът или процентът, за да се достигне до вноската, законодателството предвижда **минимална и максимална стойност на осигурителния доход**.

Законоустановеният минимум е действащата към всеки един момент обща сума на минималното за страната възнаграждение, увеличено с $\frac{1}{6}$. Въпреки това за работници от професионални категории с по-големи възнаграждения се установяват 11 групи осигурителни доходи, където се

включват различните професионални категории и за всяка група се определя минимална основа. Максималният осигурителен доход е еднакъв за всички видове дейности, професионални категории и рискове и се определя всяка година в Закона за държавния бюджет.

Към основната осигурителна вноска се добавят различни проценти за отделните рискове и така се определят различни видове осигурителни вноски за общите рискове, за трудовите злополуки и професионална болест, за безработица, за професионална подготовка, за Фонд защита на възнагражденията и допълнителните плащания и за извънреден труд.

Видове осигурителни вноски – общ режим 2002 г.

Рискове	работодател	работник	общо
Общи рискове	23,6%	4,7%	28,3%
Професионални рискове	В зависимост от заетостта		-
Безработица	6,7%	1,6%	8,3%
Фонд за защита на възнаграждението	0,4%	-	0,4%
Професионална подготовка	0,6%	0,1%	0,7%
Извънреден труд			
– изключително тежък	12%	2%	14%
– други	23,6%	4,7%	28,3%

Държавните постъпления в системата през 2002 г. възлизат на 17,32% от бюджета за приходите на социалното осигуряване и основно са предназначени за: финансиране на допълнителни плащания за пенсии под минималния размер от допълнителната система; пенсии за инвалидност и за старост; парични помощи за отглеждане на дете.

Друг източник на финансиране са Взаимоспомагателните каси за трудови злополуки и професионално заболяване към социалното осигуряване, предназначени за поддържане на Обществените служби, капиталовите разходи за пенсии и други обезщетения, които в определени случаи фирмите са задължени да внасят, и др.

III. Условия за получаване на пенсия

Пенсията за старост е парично обезщетение, на което имат право лицата, които ще прекратят или са прекратили, напълно или частично, дейността си, при навършване на установена възраст и придобит определен осигурителен стаж.

Правоимащи лица са всички, упражняващи трудова дейност и отговарящи на следните условия:

- **Поле на приложение и прекратяване на заетостта** – всички, които са включени или са били включени в полето на приложение на системата, ра-

ботещи и прекратили дейността си към момента на пораждане на правото си на пенсия.

- **Възраст** – като основно правило се изисква навършена 65-годишна възраст. Въпреки това, в случаите на прекратили дейността си или приравнено на това положение, възрастта може да бъде намалена и да достигне дори 60 години (съгласно преходни норми при упражняване на тежък труд, работа в мини, железници и др.), пенсиониране по изключение на 64-годишна възраст, частично пенсиониране и др.

От 1.01.2002 г. съществува възможност за пенсиониране на 61-годишна възраст, когато работникът има осигурителен стаж от 30 години, прекратяването на трудовия договор трябва да не е по негова вина и да бъде регистриран като безработен в бюрото по труда за период не по-малък от 6 месеца, непосредствено преди пенсионирането.

- **Осигурителен стаж** – изисква се минимум 15 години осигурителен стаж, от който най-малко 2 години през последните 15 години, непосредствено преди правопораждащата дата. В случаите, когато се предявява право на пенсия за старост при прекратена дейност или приравнено на това положение, за която не са били дължими осигурителни вноски, 2-годишният период следва да бъде от пос-

ледните 15 години, непосредствено преди датата на прекратяване на задължителното осигуряване.

- **Правопораждаща дата** – това е датата на прекратяване на заетостта или датата на заявлението за отпускане на пенсията в останалите случаи.

IV. Изчисляване на пенсиите

Размерът на пенсията се определя, като към регулиращата основа се прибави процентът, отговарящ на съответния осигурителен стаж, и регулиращият коефициент в зависимост от навършената възраст към правопораждащата дата, ако тази възраст е под 65 години.

Регулиращата основа се получава, като се разделят на 210 осигурителните основи за предходните на правопораждащата дата 180 месеца. Последните 24 се взимат в тяхната номинална стойност, а останалите се актуализират, съгласно изменението на потребителско-ценовия индекс, като се вземе за отправна точка 25-ия месец, предходен на правопораждащата дата.

Процентната скала започва от 50% за 15 години осигурителен стаж и се увеличава с 3% за всяка допълнителна година от 16-та до 25-та и с 2%

от 26-та до достигане на 100% за 35 години осигурителен стаж.

V. Осъвременяване (актуализиране) на пенсиите. Максимален размер на пенсиите и добавки към минималните размери

Пенсиите от допълнителните схеми за осигуряване, както и пенсията за старост, се актуализират в началото на всяка година в зависимост от съответния потребителско-ценови индекс, предвиден за съответната година. Съгласно нормативната уредба през 2002 г. пенсиите от Системата за социално осигуряване от допълнителен вид се актуализират с 2%.

Съществува, разбира се, максимална граница (таван) на размера на обществените пенсии, която за 2002 г. е установена в размер на 1953,10 евро месечно (27 343,40 евро годишно).

За пенсиите под минималния размер са гарантирани добавки, представляващи разликата между действителния размер на пенсията и този на установения минимум. Тези добавки са съвместими с доходи на пенсионера от работа за собствена или за чужда сметка и/или капитали, когато не превишават допустимия лимит.

*Минимален размер на пенсиите от допълнителен вид за 2002 г.
(в евро)*

Видове пенсии		Правоимащи лица			
		издържат съпруг/а		не издържат съпруг/а	
		Годишна сума	Месечна сума	Годишна сума	Месечна сума
Старост	Правоимащо лице, навършило 65 г.	6 355,72	453,98	5397,00	385,50
	Правоимащо лице, ненавършило 65 г.	5 686,24	406,16	4814,18	343,87
Трайно загубена работоспособност	Пълна инвалидност с увеличение 50%	9 533,58	680,97	8 095,50	578,25
	Абсолютна трайно загубена работоспособност	6 355,72	453,98	5 397,00	385,50
	Пълна трайно загубена работоспособност: правоимащо лице, навършило 65 г.	6 355,72	453,98	5 397,00	385,50
	Частична инвалидност от Режима за трудови злоупотреки: правоимащо лице, навършило 65 г.	6 355,72	453,98	5 397,00	385,50
Помощи	Помощи за временна неработоспособност и продължително боледуване	3 920,24	326,77	3 356,40	279,70

Видове пенсии		Правоимащи лица	
		Годишна сума	Месечна сума
Вдовишка	Правоимащо лице, навършило 65 г.	5 397,00	385,50
	Правоимащо лице на възраст 60-64 г.	4 814,18	343,87
	Правоимащо лице под 60 г.	3 841,46	279,39
	Правоимащо лице под 60 г. със семейни задължения	4 814,18	343,87
Сирашка	За всяко едно правоимащо лице	1 561,56	111,54
	Пълна: при едно правоимащо лице	5 403,02	385,93
	Ако са повече от едно /бр./: минимума за едно правоимащо лице	111,54 + 274,39 /бр.	
В полза на роднини	За всяко едно правоимащо лице	1 561,56	111,54
	Ако е увеличена с размера на вдовишката пенсия:		
	Само едно лице, навършило 65 г.	4 020,94	287,21
	Само едно лице под 65 г.	3 785,88	270,42
	Ако са повече от едно /X/, минимума за едно правоимащо лице	111,54 + 162,85/бр.	

Събития

На 30.11.2005 г. в Министерството на труда и социалната политика между Република България и Република Унгария беше подписана Спогодба за социална сигурност и административно споразумение за нейното прилагане. От унгарска страна двата документа подписа унгарският посланик у нас Йе-ньо Фаллер. От българска страна спогодбата беше подписана от министъра на труда и соци-

алната политика Емилия Масларова. Тя и министърът на здравеопазването Радослав Гайдарски поставиха подписите си под административното споразумение.

Спогодбата е важна част от подготовката на България за прилагане на механизма за координация на системите за социална сигурност, който действа в Европейския съюз. С прилагането на документа ще се подобри защитата на социалните права на всички

хора, които са подчинени или са били подчинени на законодателството на едната или на двете страни в областта на социалната сигурност. С влизането му в сила ще бъде заменена Спогодбата между Народна република България и Унгарската народна република за сътрудничество в областта на социалната политика от 1961 г., която е сключена при различни от сегашните икономически и социални условия.

Представяме ви

СТОЛИЧНО УПРАВЛЕНИЕ “СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ”

Николай Попмиланов,
главен директор на СУСО

Столично управление “Социално осигуряване” (СУСО) провежда държавна политика в областта на социалното осигуряване на територията на София-град под организацията и методическото ръководство на Националния осигурителен институт.

За по-ефективно изпълнение на функциите си, в управлението са обособени три дирекции:

- “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване”(ОВКО);

- “Пенсии”;

- “Финансово-счетоводна дейност”(ФСД).

Сформирани са и три самостоятелни отдела:

- “Правен”;

- “Информационни системи”;

- “Персонал”.

Поради обслужването на най-голям брой физически и юридически лица от всички териториални подразделения на НОИ, към СУСО функционира приемна в ж.к. “Младост” за улеснение на обслужваните граждани на територията на София-град. В приемната работят служители от следните отдели:

- от отдел “КРД” към дирекция “ОВКО” – 2 финансови ревизори;

- от отдел “РОД по ДОО” към дирекция “ОВКО” – 2 служители;

- от дирекция “Пенсии” – 2 служители.

Дейността в СУСО се изпълнява от 546 щатни служители, като разпределението им по образование е следното:

- с висше образование – 320 служители;

- с полувисше – 10 служители;

- със средно специално – 70 служители;

- със средно образование – 143 служители.

Образователната структура на персонала показва, че в преобладаващата си част, а именно – 58,6%, са служители с висше образование. Около 10% от служителите на управлението в момента следват във висши учебни заведения, което ще доведе до

повишаване на процента на служителите с висше образование.

Разпределението на персонала на управлението по възраст е както следва:

- до 30 години – 92 души;

- от 30 до 40 години – 129 души;

- от 40 до 50 години – 167 души;

- над 50 години – 155 души.

Данните показват, че най-многобройна е групата от 40 до 50 години.

Разпределението на персонала по пол е следното:

- мъже – 84;

- жени – 459.

Цифрите показват, че преобладават жените, които представляват 84,5% от общия персонал.

Възрастовата структура се намира в пряка зависимост и с натрупания стаж в системата на социалното осигуряване, като по този показател разпределението е следното:

- до 5 години – 255 души;

- от 5 до 10 години – 160 души;

- от 10 до 15 години – 49 души;

- от 15 до 20 години – 49 души;

- над 20 години – 30 души.

Бюджетът на Столично управление” Социално осигуряване” за деветмесечието на 2005 г. е:

- приходи от текущи осигурителни вноски – 586 597 515 лв.

- приходи от ревизионни актове за начет – 26 866 686 лв.

Преизпълнението на бюджета към 30.09.2005 г. е както следва:

- от приходи от текущи осигурителни вноски – 637 214 137 лв., или 108,63%

- от приходи от ревизионни актове за начет 31 843 047 лв., или 118,52%

Основната дейност на дирекция „ОВКО“ е свързана с първоначалното регистриране на осигурителите и самоосигуряващите се лица, извършване на контролно-ревизионна дейност, събиране на данни за осигурените и самоосигуряващите се лица, регистриране на трудовите договори, експертиза на работоспособността, регистриране и отчитане на трудовите злополуки и професионалните заболявания, отпускане и изплащане на парични обезщетения за безработица.

Регистрираните осигурители към 31.12.2004 г. в СУСО са 209 606, от които 107 653 еднолични търговци, 32 168 СД, ЕООД и др. юридически лица, 5528 осигурители с нестопанска цел, 450 кооперации и други – 63 807.

Към 30.09.2005 г. новорегистрирани са съответно: 14 850 осигурители, от които 2832 еднолични търговци, 6218 СД, ЕООД и др. юридически лица, 628 осигурители с нестопанска цел, 20 кооперации и други – 5152.

Към 30.09.2005 г. контролно-ревизионната дейност в СУСО се изпълнява от 20 главни финансови ревизори и 88 ревизори.

През 2004 г. са извършени 8966 ревизии по приходите и разходите на ДОО, по приходите на НЗОК, ДЗПО. Съставени са ревизионни актове за начет на обща стойност 42 174 385 лв., като разпределението по различните фондове е:

- ДОО – 39 381 499 лв.
- НЗОК – 2 149 801 лв.
- ДЗПО – ППФ – 326 415 лв.
- ДЗПО – Ун.ПФ – 314 069 лв.

За първите 9 месеца на 2005 г. броят на извършените ревизии е 5688. Съставени са ревизионни актове за начет на обща стойност 11 926 245 лв., като сумата на задълженията по фондовете е следното:

- ДОО – 10 285 229 лв.
- НЗОК – 1 319 395 лв.
- ДЗПО – ППФ – 58 796 лв.
- ДЗПО – Ун.ПФ – 258 462 лв.
- ГВРС – 4359 лв.

През 2005 г. усилията на контролните органи на управлението са бяха насочени към качествено и прецизно извършване на ревизиите. Така се изпълняват указанията, дадени от Сметната палата на РБ, АДВФК и проверяващите органи на Централно управление на НОИ. На осигурителите, които не са погасили доброволно задълженията си по ревизионните актове за начет на основание на чл. 110, ал. 6 от КСО, се налагат запори по банковите сметки.

До търговските банки, обслужващи банковите сметки на осигурителите-длъжници, през 2004 г. са изпратени 2104 заповрни съобщения за принудително събиране на задълженията.

За периода до 30.09.2005 г. те са 1344 бр.

Осигурителите, които са погасили частично или изцяло задължението си по този ред за 2004 г., са 413 бр., в размер на 12 648 165 лв. За първите 9 месеца на настоящата година са постъпили погасявания от 181 осигурители в размер на 9 013 899 лв.

За принудително събиране в Агенцията за държавни вземания от началото на годината са изпратени 127 преписки по ревизионни актове за задължения в размер на 4 140 294 лв. и 103 преписки по наказателни постановления.

За обезпечаване на задълженията по ревизионни актове, на основание чл. 146, ал. 4 от ДПК и чл. 110, ал. 5 от КСО, бяха издадени 140 постановления за 2004 г. и 102 постановления за деветмесечието на 2005 г.

Във връзка с възможностите, визирани в чл. 116 от КСО за разсрочване на задълженията по ДОО за периода от 1.01.2004 г. до 31.12.2004 г., бяха разсрочени задълженията на 10 осигурители от Надзорния съвет на НОИ, 17 осигурители от управителя на НОИ и 41 от главния директор на СУСО. По този ред са погасени задълженията на 40 осигурители, като общият размер на събраните суми по погасителните планове за 2004 г. е в размер на 30 001 572 лв. През 2005 г. са разсрочени задълженията на 3 осигурители от Надзорния съвет на НОИ, 12 осигурителя от управителя на НОИ и 24 от главния директор на СУСО.

За 2004 г. са издадени 65 разрешения за временно разпореждане за неотложни плащания по чл. 110, ал. 8 от КСО. Към 30.09.2005 г. техният брой е 55.

Осигурителите със задължения над 50 000 лв. към 31.12.2004 г. са 104, с общ размер на задълженията 70 086 269 лв.

Към 30.09.2005 г. тези осигурители вече са 119 на брой, с общ размер на задълженията 55 430 192 лв.

На тези осигурители контролните органи на управлението извършват ежемесечно, тримесечно и шестмесечно финансови ревизии.

За цялата 2004 г. постъпленията за погасяване на задълженията са в размер на 42 174 385 лв.

Освен основната ревизионна дейност, финансовите ревизори на София-град извършва и други контролни дейности, а именно:

– 3367 проверки по молби на граждани и осигурители за възстановяване на надвнесени или неправилно внесени осигурителни вноски, както и

прехвърляния на суми по фондове, БУЛСТАТ, ЕГН и параграфи за 2004 г., като за деветмесечieto на 2005 г. те са 3213 броя.

– Съставени са 3247 констативни протокола за установени различия между данните по ЕГН в “Персонален регистър” и данните, посочени в документите за отпускане на пенсии, при извършване на ревизии през 2004 г. За деветте месеца на 2005 г. те са 2525 броя.

Във връзка с подаването на молби за издаване на удостоверения за липса или наличие на задължения е създадена добра организация между отдел “РОД по ДОО” и отдел “КРД” за стриктен контрол при издаване на удостоверенията.

През 2004 г. СУСО е издало 17 898 удостоверения за липса на задължения, а към 30.09.2005 г. техният брой е 15 424. Следователно можем да направим извода, че се запазва темпът на издаване на удостоверения за липса на задължения и през 2005 г. в сравнение с 2004 г. Стриктното изпълнение на заповед № 91-01-22 от 22.01.2003 г. на управителя на НОИ, а именно да се издават удостоверения, когато са внесени дължимите осигурителни вноски и се подава редовно информация по Инструкция № 1 на НОИ, води също до увеличаване на приходите и редовното спазване на осигурителните задължения.

През 2004 г. на 8123 лица са били разсрочени задълженията към НЗОК на обща стойност 2 094 301 лв.

Във връзка с промените на Закона за здравното осигуряване, влезли в сила от 1.06.2005 г., са удовлетворени 7225 молби за разсрочване на задължения към НЗОК на обща стойност 3 638 938 лв. Така също в изпълнение на тези промени са постъпили 2068 молби за освобождаване от плащане на здравни осигуровки на българи, пребиваващи повече от 183 дни в рамките на една година в чужбина. От тях само 1344 броя са удовлетворени поради това, че само те отговарят на условията на закона.

През 2004 г. в СУСО са приети 851 декларации за трудови злоупотреби. От тях 145 са по чл. 55, ал. 2 от КСО. За същата година има 36 злоупотреби, които са със смъртен изход. За първите 9 месеца на 2005 г. трудовите злоупотреби са 624, което показва тенденция към намаление на злоупотуките. Злопотуките със смъртен изход са 33, от тях по чл. 55, ал. 2 – 16, което показва тенденция към намаление, а злоупотуките по чл. 55, ал. 1 – 17 бр., което показва тенденция за увеличение.

Дейността по обслужването на безработните лица с право на обезщетение от 1.01.2004 г. пре-

мина от Дирекция “Бюро по труда” към териториалните поделения на НОИ, като за целта се обособи нов отдел “Парични обезщетения за безработица”. Средно месечно за 2004 г. регистрираните безработни с право на парични обезщетения са 9013, като към 30.09.2005 г. техният брой е 7858.

Изплатените обезщетения за безработни за 2004 г. са 11 659 577,84 лв., а за първото полугодие на 2005 г. са в размер на 7 525 574,80 лв.

Организирано е и обслужването на безработните лица в ж.к. “Люлин”, кв. “Овча купел” и ж.к. “Дружба” чрез откритите приемни там с постоянни работни места на служители от отдела.

Ръководството на управлението направи необходимото за приобщаване на новопостъпилите служители в отдел “ПОБ” към колектива и традициите, които съществуват, а така също и за създаването на добри условия и микроклимат в колектива.

В това направление значителни усилия се положиха също и за решаване на проблемите с материалната база.

Дейността по пенсионното осигуряване на гражданите в София-град, свързана с отпускане, изменение, спиране, възобновяване, прекратяване и изплащане на пенсиите и добавките към тях, се извършва от дирекция “Пенсии”. В дирекцията работят 202 служители, разпределени в два отдела – “Отпускане на пенсии” и “Изплащане на пенсии”.

В отдел “Отпускане на пенсии” работят 92 служители, от които 1 началник-отдел, 5 ръководител-сектор, 24 контролори, 61 инспектори.

В отдел “Изплащане на пенсии” работят 65 служители, от които 1 началник-отдел, 3 ръководител-сектор, 18 контролори и 43 инспектори.

Поради големия брой пенсионери на територията на София-град към дирекция “Пенсии” функционира самостоятелен отдел “Приемна и архив”, който от своя страна е разделен на два сектора – сектор “Приемна” и сектор “Архив”, към които работят съответно 21 и 23 служители.

Обслужването на гражданите по въпроси, свързани с пенсионното осигуряване, се извършва чрез приемната на дирекция “Пенсии” и приемната на СУСО в ж.к. “Младост”, чиято дейност е организирана по начин, който позволява това да става възможно най-ефективно, бързо и компетентно. Тук се правят справки по отпускането и изплащането на пенсиите, приемат се, завеждат се и се разпределят постъпващите заявления, документи за учащи се, издават се удостоверения за размера на пенсиите. Справки и консултации по пенсионните въп-

роси се правят както в приемната, така и от директора на дирекция “Пенсии” и началник-отдели “Отпускане на пенсии” и “Изплащане на пенсии” за по-специфични, спешни и казусни случаи, без оглед на определен ден за прием.

Към 30.09.2005 г. СУСО обслужва 349 760 пенсионери, живеещи на територията на София-град.

За 2004 г. средномесечният брой на пенсионерите е бил 346 844, а изплатените пенсии за годината са 616 720 261,44 лв., а към 30.09.2005 г. – 492 884 910,03 лв.

– от фонд “Пенсии” за 2004 г. – 581 760 878,57 лв., а към 30.09.2005 г. – 492 884 910,03 лв.

– от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” за 2004 г. – 31 050 532,59 лв., а към 30.09.2005 г. – 26 451 534,54 лв.

– фонд “Трудова злополука и професионална болест” за 2004 г. – 3 908 850,28 лв., а към 30.06.2005 г. – 2 936 881,76 лв.

За периода от 1.01.2005 до 30.09.2005 г. в управлението са постъпили:

– 28 732 заявления за отпускане на нови пенсии, включително и заявления за социални пенсии за инвалидност;

– 4377 заявления за отпускане на нови наследствени пенсии;

– 30 194 заявления за изменение по отпуснатите пенсии;

– 5640 заявления за отпускане на добавки по чл. 84 КСО;

– 521 заявления за отпускане на добавки по чл. 9 ЗПГРРЛ;

– 31 110 заявления за смяна на адрес, име, ЕГН, за прехвърляне изплащането на пенсии от други РУ-СО и за превод на пенсии по сметка в банки.

Обработката на постъпилите заявления за отпускане, изменяне на пенсиите и добавките се извършва, като се съблюдават сроковете, предвидени в разпоредбата на чл. 10, ал. 1 и 2 от НПОС.

За 2004 г. на 14 352 пенсионери, а за 2005 г. на 14 708 пенсионери е продължен срокът на изплащане на инвалидните пенсии след преосвидетелстване от ТЕЛК. За 2004 г. са приети 7163 документа за удостоверяване статута на учащи се, а за 2005 – 5894 бр.

Прекратени са или са спрени 421 пенсии.

За 2004 г. има издадени 271 разпореждания за неправилно получени пенсии по вина на пенсионери за 278 338,81 лв., в т.ч. главница 210 831,91 лв. и лихва 67 506,90. лв.

До 31 август 2005 г. са издадени 180 разпореждания за неправилно получени пенсии по вина на

пенсионерите за 95 937,06 лв., в т.ч. главница 67 801,00 лв. и лихва – 2813,06 лв.

Най-честите причини за възникване на дълговете са: укриване на осигурителен стаж и доход след 1.01.1997 г.; несвоевременно уведомяване на пенсионните органи за обстоятелствата, които се отразяват върху основанието за получаване на пенсии.

До 31.08.2005 г. по възникналите дългове за надвзети пенсии по вина на пенсионерите са възстановени 2658,11 лв., а останалите се погасяват чрез удържки от пенсиите.

По повод установени несъответствия между информацията в “Персоналния регистър” на осигурените лица в НОИ и данните за осигурителния стаж и доход, представени в дирекция “Пенсии”, са изпратени 49 803 писма до осигурителите, като 978 случая са предадени за проверка от финансовите ревизори на дирекция “ОВКО”, а останалите са уточнени от дирекция “Пенсии”.

В изпълнение на програмата “Помощ за пенсиониране” за 2004 г. са издадени 138 удостоверения, а за 2005 г. – 67 удостоверения по депозирани заявления на лицата.

За периода до 31.09.2005 г. са предадени на председателя на Медицинската комисия 17 900 броя медицински документи на инвалиди, подали заявления за отпускане на нови пенсии и добавка за чужда помощ. От всички предадени за разглеждане документи са постановени 17 653 решения на Медицинската комисия, като са потвърдили експертните решения на ТЕЛК. Обжалвани са 247 решения пред НЕЛК.

Забавеното произнасяне на Медицинската комисия се дължи на недостатъчната координираност между комисията и Регионалната картотека на медицинските експертни досиета.

Изплащането на пенсиите е организирано в 111 пощенски станции и 158 банкови клона. Изплащат се пенсии и в 4 социални дома.

В изпълнение на разпоредбите на НПОС съвместно със служителите на ТП “Български пощи” се извършват проверки в пощенските станции по спазване на Наредбата за законосъобразното изплащане на пенсиите.

Проверките се извършват по предварително утвърден график. За 2004 г. са направени 37 проверки в пощенските станции и 4 в социални домове. От началото на тази година са извършени 74 проверки. При констатиране на пропуски се предприемат мерки за тяхното отстраняване, като се дават съответните препоръки към пощенските станции.

В съответствие с изискванията за изграждане на системата за финансово управление в СУСО функционира дирекция “Финансово-счетоводна дейност”, към която работят 56 служители. Към дирекцията има обособени следните отдели:

- отдел “Счетоводна отчетност на бюджета”, в който влизат 7 сектора;
- отдел “Счетоводна отчетност на пенсиите”, който се състои от 2 сектора;

За гарантиране на законосъобразна и ефективна дейност, свързани с управлението на всички разходи за доставка на материали и стопански инвентар, извършване на услуги, разходи за заплати, командировки и др. бе открита самостоятелна щатна бройка за финансов контролор.

Извършените ревизии от различни контролни органи не констатираха нарушения в това направление, което показва, че изградената система действва ефикасно и води до икономичното изразходване и управление на материалните и финансовите активи на управлението.

В СУСО функционира самостоятелно и отдел “Правен”, в който работят началник на отдела и 6 юрисконсулти. Дейността на отдела до 30.09.2005 г. е следната:

- постъпили и разгледани жалби до главния директор на СУСО – 1532 бр.;
- постановени решения на главния директор на СУСО – 800 бр.;
- произнасяне по недопустими жалби – 510 бр.;
- върнати с писмена резолюция в звена – 222 бр.;
- жалби до СГС – 157 бр.;
- жалби до СРС по наказателни постановления – 9 бр.;
- изготвяне на предложения от главния директор на СУСО до Надзорния съвет на НОИ за заличаване на несъбираеми вземания;
- молби до прокуратурата за образуване на предварително производство срещу извършители на документни престъпления – 30 бр.;
- съгласувани актове за административни нарушения, наказателни постановления и резолюции по чл. 54 от ЗАНН – 67 бр.;
- процедури за възлагане на обществени по-

ръчки и сключени договори по тях – 14 бр.;

- сключени граждански договори – 26 бр.;
- преценени молби за право на добавка на репресириани – 400 бр.;
- писма-отговори до лица и институции – 1077 бр.;
- консултации и решаване на казуси, преценка на всички постъпили в СУСО заповрни съобщения и мотивирано резолиране на същите, преценка на правото и размера на полагаемите се части на наследници, преценка на валидността и обхвата на представителната власт на упълномощените лица по представяни в СУСО различни видове пълномощни.

Към СУСО функционира самостоятелно и отдел “Персонал”, което се дължи на големия брой служители в управлението. Към отдела работят 14 служители. Отдел “Персонал” организира и провежда обученията на служителите от управлението, като за тази година около 90% от тях са участвали в семинари, свързани с подобряване на работата и усвояване на законодателните промени. Във връзка с голямата материална база на СУСО е обособен и сектор “Административно-стопански” към същия отдел, който осъществява обслужващите дейности по осигуряване на същата и своевременно организира мероприятия за подобряването ѝ.

Отдел “Информационни системи” се състои от началник-отдел, 2 главни експерти и 7 експерти. Служителите от този отдел обслужват огромния масив от база данни на управлението във връзка с дейността му, както и поддържат в изправност техническите средства за въвеждане и обработка на информацията – компютри, периферия, софтуер и мрежа.

Ръководството и колективът на най-голямото териториално поделение на НОИ полагат и ще полагат усилия за все по-усъвършенствана организация на работа на отделните звена, за да бъде обслужването на огромния брой физически и юридически лица качествено и същевременно достатъчно бързо. По този начин ще успеем да се справим с динамичната среда на столицата и извършващите се реформи в системата на социалното осигуряване.

Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа можете да получите от страниците в Интернет на:

Национален осигурителен институт **www.nssi.bg**

Министерство на труда и социалната политика **www.mlsp.government.bg**

Комисия за финансов надзор **www.fsc.bg**

*Проект “Пазар на труда”
към Американската агенция за
международно развитие* **www.pension.bg**

*Редакционната колегия очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1028*

Бюлетинът се разпространява безплатно.